

REFORMA U SRBIJI PONOVO ZAKOCENA

17. juli 2003.

Izvestaj za Balkan MKG br. 145
Beograd/Brisel

SADRZAJ

REZIME I PREPORUKE	i
UVOD: OPERACIJA “SABLJA”	1
II. DOMETI	3
A. SARADNJA SA HAGOM	3
B. CIVILNA KONTROLA ORUZANIH SNAGA	6
C. PARALELNE STRUKTURE IZ MILOSEVICEVOG DOBA	7
D. NOVI ZAKONI	7
III. KORACI UNAZAD	8
A. MEDIJI	9
B. PRAVOSUDJE.....	12
C. LJUDSKA PRAVA	13
D. MILOSEVICEVI ORGANI BEZBEDNOSTI.....	14
IV. ZASTO VLADA NE MOZE DA NASTAVI REFORME	17
A. NOVA SRPSKA POLITICKA OLIGARHIJA	17
B. KRIMINAL I VLADA.....	20
C. DS PROTIV G17 PLUS	23
D. NEMOCNI REFORMATORI.....	24
V. IZBORNA POLITIKA	25
VI. ZAKLJUCAK	28
DODACI	
A. MAPA SRBIJE I CRNE GORE.....	29
B. O MEDJUNARODNOJ KRIZNOJ GRUPI.....	30
C. IZVESTAJI I BRIFINZI MEDJUNARODNE KRIZNE GRUPE	31
D. CLANOVI UPRAVNOG ODBORA MKG	39

REFORMA U SRBIJI PONOVO ZAKOCENA

REZIME I PREPORUKE

Pokazalo se da je reformistički entuzijazam koji je srpska vlada ispoljavala nakon atentata na premijera Zorana Djindjica od 12. marta 2003. potrosen. Dok je sok izazvan ovim političkim ubistvom još uvek bio svez preduzet je niz važnih i pozitivnih koraka. Međutim, njihov efekat sve više potiru postupci koji dovode u pitanje sposobnost vlade da snažno forsira ključne političke i ekonomske reforme kako bi postigla cilj siren integrisanja u evropske institucije.

Neposredno nakon ubistva javno je preuzeta obaveza saradnje sa Haskim tribunalom, započet je proces civilne kontrole armije, rasformirane su najistaknutija bande organizovanog kriminala i paralelne bezbednosne strukture iz Milosevićevog doba, rasvetljeno je nekoliko desetina značajnih ubistava, od kojih su mnoga datirala još iz vremena bivšeg diktatora, a državna zajednica Srbija i Crna Gora je primljena u Savet Evrope. Sve je ovo trebalo da se odigra vrlo brzo nakon pada Milosevića oktobra 2000. godine, ali su reformsku agendu, sve do februara 2003. godine, blokirale nacionalističke snage okupljene oko bivšeg predsednika Jugoslavije Vojislava Kostunica.

Međutim, ma kako dobrodosao bio ovaj nagli talas aktivnosti, pojavili su se novi zabrinjavajući signali. Svi koji otvoreno kritikuju vladu zbog veza sa organizovanim kriminalom rizikuju da budu uhapšeni, dok su zvaničnici pokrenuli sudske postupke kojima bi trebalo ucitkati medije i uvažene organizacije za zaštitu ljudskih prava. U zatvorima u koje su poslani svi uhapšeni tokom represije koja se usledila posle ubistva bilo je ozbiljnih kršenja ljudskih prava, uključujući tu i torturu. Vlada je gotovo sasvim potrla nezavisnost ionako neefikasnog pravosuđa, medijima nameće cenzuru, a policiji je dala neograničena ovlašćenja u pogledu vanskudskog zadržavanja u pritvoru. Sve

je ovo nedvosmisleno u suprotnosti sa standardima Saveta Evrope. Na vladi je još da otkrije ko su bili nalogodavci političkih ubistava u ziti interesovanja javnosti, koja su, kako mnogi smatraju, povezani sa Državnom bezbednošću. Novoizabrani šef vojne obavestajne službe pomenut je u svedočenju pred Haskim tribunalom u kontekstu ubistva 129 civila tokom krize na Kosovu 1999. godine, dok se ne može izbesci utisak da je novonastalo opredeljenje za saradnju sa Haskim tribunalom uslovljeno stalnim, snažnim pritiskom međunarodne zajednice.

Tokom trajanja vanrednog stanja proglašenog nakon Djindjicevog ubistva, vlada je zadala udarac delu paralelnih bezbednosnih struktura formiranih u vreme Milosevića. Pa ipak, sve je ocitije da se radilo o jednodržavnoj reakciji. Cini se da vlada još nije sposobna za energičan nastavak reformi, jer je i dalje isuviše zavisna od finansijske oligarhije preostale iz Milosevićevog doba, i opstruirana od strane uveliko nereformisane državne bezbednosti (BIA) i armijskog sektora. BIA je i dalje bastion pojedinaca umesanih u ratne zločine i povezanih sa organizovanim kriminalom. I BIA i finansijska oligarhija aktivno i veoma uspesno opstruiraju reforme u vojsci, demokratizaciju, vladavinu prava, gradnju institucija, saradnju sa Hagom i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. I zaista, sve se čini izvesnijim da je Demokratska stranka, kao najjača u vladajućoj DOS koaliciji, ubistvo i vanredno stanje iskoristila ne da bi Srbiju ubrzano povukla napred, već da bi izravnala političke račune.

Popularnost DS-a i novog premijera Zorana Živkovića naglo je skocila neposredno nakon atentata, i to najviše zahvaljujući borbi koju su povelili protiv organizovanog kriminala. Od tada je njihov rejting opao, velikim delom zato što javnost

smatra da vlada prikriva svoju povezanost sa kriminalnim elementima i DJindjicevim ubicama. U javnost su izbile svadje medju clanovima DOS koalicije oko toga dokle treba da seze obracun sa organizovanim i ekonomskim kriminalom, a utisak je da neki kljucni politicari blokiraju istragu iz licnih interesa. Lisena parlamentarne vecine na koju moze racunati, DS se sve vise okreće starim Milosevicevim saveznicima, Socijalistickoj partiji Srbije (SPS) i krilu koje se od nje odmetnulo, Socijalistickoj narodnoj stranci (SNS), kao i disidentima iz drugih desnicarskih nacionalistickih partija – sve to budi slabe nade u mogucnost reformi, ali govori o nespremnosti da se raspisu izbori kojima bi se mogao obezbediti mandat za promene pre jeseni 2004.

Bez snaznog i konzistentnog medjunarodnog pritiska, bice propustena prilika, proizasla iz DJindjiceve smrti, da se sokirana javnost mobilise za Srbiji preko potrebne reforme.

PREPORUKE

Medjunarodnoj zajednici:

1. Celokupnu finansijsku pomoc Srbiji i Crnoj Gori usloviti ispunjavanjem odredenih godisnjih merila koja ce ukljucivati, ali nece biti samo ogranicena na:
  - (a) postovanje standarda ljudskih prava Saveta Evrope, narocito kada se radi o slobodi medija i humanom postupku prema zatvorenicima;
  - (b) saradnju sa Haskim tribunalom za ratne zlocine;
  - (c) napredak u reformi pravosudja i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije;
  - (d) rasformiranje Bezbednosno-informativne agencije (BIA), umesto koje treba osnovati novu organizaciju koja ce biti podložna parlamentarnoj kontroli;
  - (e) znacajan napredak ostvaren u civilnoj kontroli vojske, i
  - (f) uklanjanje sa najvisih položaja u vojsci, policiji i BIA pojedinaca koji su tesno povezani sa ratnim zlocinima i krsenjima ljudskih prava u doba Miloseviceve vlasti.
2. Ne dozvoliti da Srbija i Crna Gora pristupi Partnerstvu za mir NATO – sve dok se sa

najvisih položaja u vojsci ne uklone ratni zlocinci i uhapse svi haski optuzenici.

3. Povecati tehnicku pomoc Ministarstvu odbrane da bi se podržala reforma, pri cemu ce se napredak odredjivati na osnovu navedenih merila.
4. Povecati tehnicku pomoc reformi i nadzoru nad pravosudjem, sa specijalnim naglaskom na Trgovinski sud, pri cemu ce se napredak odredjivati na osnovu navedenih merila.
5. Pruziti srpskoj vladi tehnicku pomoc u raspustanju BIA i formiranju nove bezbednosne agencije.

Srpskoj vladi:

6. Ponovo pokrenuti borbu protiv organizovanog kriminala i ekonomskog kriminala.
7. 7. Rasformirati Bezbednosno-informativnu agenciju (BIA) i stvoriti novu drzavnu bezbednosnu agenciju koja ce biti podložna parlamentarnoj kontroli.
8. Javno i u celosti razotkriti ulogu BIA i KOS u omogucavanju DJindjicevog ubistva.
9. Zapoceti ozbiljne reforme u policiji do kraja ove godine.
10. Zandarmeriju i Specijalnu anti-teroristicku jedinicu (SAJ) staviti pod parlamentarnu kontrolu.
11. Ukloniti s položaja u snagama bezbednosti pojedince koji su tesno bili povezani s ratnim zlocinima i krsenjima ljudskih prava u doba vladavine Milosevica, ukljucujuci tu Vladimira Lazarevica, Momira Stojanovica, Sretena Lukica i Gorana Radosavljevica.
12. Dopustiti Human Rights Watch-u, Fondu za humanitarno pravo i Helsinskom odboru u Srbiji slobodan pristup zatvorima u Srbiji.
13. Povuci ili promeniti Zakon o javnom informisanju, i hitno sastaviti i usvojiti zakonski akt koji garantuje slobodu medija u skladu sa standardima Saveta Evrope i EU, ukljucujuci tu i novi zakon o pristupu informacijama.
14. Hitno sastaviti i usvojiti zakone kojima ce se reformisati pravosudni sistem u skladu sa standardima Saveta Evrope i EU, pri cemu ce se povuci ili promeniti Zakon o borbi protiv

- organizovanog kriminala i Zakon o javnom tuzilastvu.
15. Uhapsiti sesnaest haskih optuzenika za koje se veruje da se nalaze na teritoriji Srbije – ukljucujuci tu i Ratka Mladica.
  16. Predati dokumentaciju koja se odnosi na sudjenje Milosevicu tuziocima Haskog tribunala.
  17. Raspustiti Savet za radio-difuziju i izabrati nove clanove – ovog puta u skladu sa zakonskom procedurom.
  18. Ocistiti Trgovinski sud od poslusnika iz Milosevicevog doba.
  19. Ne dirati nezavisnost Narodne banke Srbije: bilo tako sto ce se sada nacrt zakona dostaviti parlamentu na glasanje, bilo preduzimanjem nekih drugih mera koje bi osigurale politicku kontrolu.
  20. Ponovo imenovati Aleksandra Radovica za direktora Republicke direkcije javnih prihoda, i dopustiti mu da obavlja svoju duznost.

Beograd/Brisel, 17. juli 2003.

REFORMA U SRBIJI PONOVO ZAKOCENA

UVOD: OPERACIJA “SABLJA”

Odgovor srpske vlade na ubistvo premijera DJindjica 12. marta 2003. godine bio je brz i zestok.¹ Nakon hitnog sastanka održanog istog dana i objave vanrednog stanja od strane vrsioca dužnosti predsednika Natase Micic, policija je pokrenula operaciju “Sablja” s ciljem da pohvataju sve odgovorne – narucioce, planere i izvršioce ubistva.

Prva meta obracuna bila je grupa organizovanog kriminala, poznata kao “zemunski klan”, koja je optuzena da je organizovala i izvršila ubistvo. Ona je bila tesno povezana sa specijalnom policijskom jedinicom, Crvenim beretkama, poznatim po brutalnosti koju je ispoljila tokom ratova 90-ih u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu, kao i bliskosci sa politicarima na vlasti i opozicije – kako ranijim, tako i sadšnjim. Policija je brzo uhapsila ili ubila vecinu clanova Zemunskog klana – ali, interesantno, ne i njegovog vodju i bivseg zapovednika Crvenih beretki Milorada “Legiju” Ulemeka-Lukovica – i rasformirala Crvene beretke. Otkrivene su velike količine narkotika, kao i privatni zatvori i srebrni Audi koji je koriscen za bekstvo nakon brojnih nerasvetljenih ubistava.

Cinilo se da operacija “Sablja” ne stedi nikoga. Policija je ispitala gotovo sve savetnike bivseg jugoslovenskog predsednika Vojislava Kostunice da bi konacno uhapsila i podnela krivicne prijave protiv dvojice - Radeta Bulatovica i Ace Tomica² – zbog saucesnistva u zaveri za ubistvo.³ U mrezi

uhvacenih nasli su se i jedan sudija⁴ i jedan javni tuzilac, dok je istraga prosirena i na brojne, ranije nerasvetljene zlocine u koje su, kako se smatralo, bili involvirani Crvene beretke i Zemunski klan, ukljucujuci tu nekoliko desetina ubistava sa politickim konotacijama. Medju uhapšenima su se nasli bivsi nacelnik Generalstaba Nebojsa Pavkovic, bivsi sef tajne policije Jovica Stanisic, komandant Crvenih beretki Franko “Frenki” Simatovic i clanovi Srpske radikalne stranke (SRS) Vojislava Seselja, kao i dve estradne zvezde – Svetlana-Ceca Raznatovic, udovica ubijenog ratnog zlocinca i gangstera Zeljka Raznatovica-Arkana, i Aco Lukas.

Vlada je uglavnom dobro iskoristila prvi mesec obracuna. Kako je policija cistila ulice od delova podzemlja u vidu do glave obrijanih vozaca BMW-a, televizija je svako vece prikazivala najnovija hapsenja. Maskirani pripadnici specijalnih snaga Zandarmerije vrsili su provere po celom glavnom gradu. Vozaci automobila sa zatamnjenim staklima – tako karakteristicnim za podzemlje – ostavljali su svoja vozila u garazama u nadi da ce tako izbeci cistke. Policija je redovno vrsila prepade na poznate mesta nocnog zivota. Policajci u slemovima, naoruzani kalasnjikovima, cuvali su zgrade vlade i bili postrojani duz pesackih zona, kao da su i time hteli da istaknu ozbiljnost trenutka. Nocu se vise nisu prolamali alarmi automobila, dok je ulicna cena droge – koja je odjednom gotovo nestala iz ponude - dostigla astronomsku vrednost. Velika vecina Srba odobravala je vanredno stanje i obracun sa organizovanim kriminalom.⁵

Vlada je, cinilo se, svakodnevno saopstavala o jos po jednom sokantnom otkricu u vezi Zemunskog

¹ Za pojedinosti zbivanja vezanih za ubistvo, videti izvestaj MKG za Balkan br. 141, *Srbija posle Dindjica*, 18. mart 2003.

² Premda je nacelnik KOS-a Tomic nastupao u svojstvu nezvanicnog savetnika Kostunice.

³ “Legija trazio podrsku Vojske od Ace Tomica”, *Blic*, 12 april 2003.

⁴ U međuvremenu se pokazalo da je tuzba protiv sudije neosnovana, i ona je odbacena.

⁵ Vidi rezultate istrazivanja javnog mnjenja Strategic Marketinga na www.smmri.com.

klana i Beretki, uključujući tu i njihovu odgovornost u kidnapovanju i ubistvu bivšeg predsednika Srbije Ivana Stambolica avgusta meseca 2000. godine, dva pokušaja ubistva opozicionog lidera Vuka Draskovića, i bliske veze između Crvenih beretki i Milosevića, njegove supruge Mire Marković, i haskog optuženika i lidera Srpska radikalne stranke (SRS) Vojislava Seselja. Dinamitom je dignuto u vazduh glavno sediste, gotovo tvrđava klana u Silerovoj ulici broj 3, dok je jedna poslovna zgrada koja se vezivala za klan srušena buldozerom, i sve se to odvijalo uz gromoglasno odobravanje javnosti.

Ministar unutrašnjih poslova Dušan Mihajlović je eksplicitno izjavio da je ubistvo – četvrti pokušaj atentata na DJindjića u roku od dva meseca – bilo prvo u nizu planiranih ubistava visokih zvaničnika, što je trebalo da dovede do pada vladajuće koalicije, raspisivanja izbora i promene vlade. Zavera je, tvrdio je, bila obuhvatna i u njoj su učestvovali Vojislav Seselj i dvojica najbližih Kostunicinih saradnika, kao i sadašnji i bivši pripadnici državnog bezbednosnog aparata i vojske. Mihajlović je rekao da su ti isti zaverenici stajali iza pobune Crvenih beretki novembra 2001. godine i da je Zemunski klan *de facto* imao kontrolu nad Crvenim beretkama. Vlada tek treba da sve te izjave dokaze na sudu.

Međutim, tokom hapšenja jasno se pokazalo da su vojne, policijske i bezbednosne strukture Srbije na najvišem nivou kompromitovane povezanošću sa organizovanim kriminalom.⁶ Među onima koji su bili direktno umesani u ubistvo našli su se viši oficiri elitne jedinice Crvene beretke i Državne bezbednosti (BIA). Takođe se videlo da je – u opštem uterivanju pravde – Ministarstvo unutrašnjih poslova pogrešno uhapsilo mnoge nevine ljude i javno ih optužilo za povezanost sa Zemunskim klanom. Najistaknutiji među njima bio je jedan sudija, Života Džoinčević.

Tokom trajanja operacije “Sablja” policija je privela preko 10.000 ljudi na informativni razgovor.⁷ Policija tvrdi da je u toku operacije i potonjih ispitivanja i istraga razresila 28 ubistava, 23 pokušaja ubistva, 45 slučajeva iznudjivanja, 15 slučajeva kidnapovanja i desetina drugih ozbiljnih

krivičnih dela, kao i da je prekinula najveći lanac trgovine narkoticima u Srbiji.⁷ Zajedničko obeležje većine ubistava i kidnapovanja bilo da su izvršena na zahtev ili u saradnji sa BIA i policijom, i to putem mreže bivših ili sadašnjih pripadnika paravojnih formacija i kriminalnih organizacija, koje su operisale na takav način da ih je bilo teško slediti njihov trag do vlade.

Operacija “Sablja” je pokazala da je srpska policija sposobna da se efikasno bori protiv organizovanog kriminala kada postoji politička volje. Ali, operacija je pokrenula i zabrinjavajuća pitanja. Brzina kojom je policija bila u stanju da rasvetli toliki broj zločina o kojima se govorilo u javnosti ukazuje da je dosta informacija – o kojima se godinama govorilo u beogradskom štampi – bilo već dobro poznato i policiji i, verovatno, nekim krugovima u vladi. Potpredsednik vlade Čedomir Jovanović je na zajedničkoj sednici skupštinskih odbora za bezbednost i pravosuđe potvrdio da je policija mnogo toga znala o brojnim u javnosti poznatim zločinima – pa i onim koje je počinio Zemunski klan – a nista nije uradila.⁸ Sam DJindjić se 2002. godine javno pozalio – sedeci pored ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića na jednom sastanku u Jagodini – da u Srbiji operise 50 kriminalnih bandi, ali da policija nista ne čini.⁹ Logično se otvara pitanje zasto, i zasto je Mihajlović očito dozvolio da kriminalci deluju nekažnjeno.

Čini se da odgovor treba potražiti u povezanosti državne bezbednosti, paravojnih organizacija, političara i ratnih kriminalaca, koja datira još iz vremena Milosevićeve vlasti. Ove su paralelne strukture ostale netaknute kada je DOS oktobra 2000. godine zbacio Milosevića. Operacija “Sablja” je jasno iznela na svetlost dana da su bivši režim i njegova državna bezbednost često koristili specijalne policijske jedinice, kao i vojsku i grupe organizovanog kriminala, da izvsavanje i podršku politički motivisanim ubistvima i kidnapovanjima, i da su i policija i vojska duboko impregnirane kriminalnim elementima. Može se samo pretpostaviti da policija i Mihajlović nista nisu ranije preduzimali, i da sa svojim informacijama nisu upoznali pravosudne organe i javnost, da bi

⁶ “Generali u službi mafije”, *Blic*, 11. april 2003.

⁷ Vidi govor ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića od 29. aprila 2003. na <http://www.mup.sr.gov.yu//domino/skzn.nsf/29april03>.

⁸ Jovanovićevo svedočenje od 25. juna 2003. u celosti su prenosile mnoge televizijske stanice u Srbiji.

⁹ “DJindjić, Mihajlović i Knežević u Jagodini”, *Beta*, 6. mart 2002.

zastitili aktivne pripadnike policije i organa drzavne bezbednosti - a moguće i bivše i sadašnje članove vlade koji su mogli saradjivali sa tim paralelnim strukturama ili biti kompromitovani zbog povezanosti s njima.

Trebalo je da dodje do soka nastalog DJindjicevim ubistvom da bi se vodeci politicari u Srbiji poceli odlucno da bave tim paralelnim bezbednosnim strukturama iz Milosevicevog doba. Ali, bilo kako bilo, tek treba da se istinski usredsrede na korupciju u drzavnoj bezbednosti (BIA) i vojnoj obavestajnoj sluzbi (KOS). Uznemirava to sto se pokazalo da je vlada, od 22. aprila 2003. kada je ukinuto vanredno stanje, u potpunosti digla ruke od borbe protiv korupcije i ekonomskog kriminala.

II. DOMETI

Nakon DJindjicevog ubistva Srbija je ostvarila znacajan napredak u nizu oblasti od vaznosti za njen medjunarodni polozej. Savet Evrope je Srbiju i Crnu Goru primio u svoje clanstvo, i to kao izraz saosecanja zbog ubistva. Pored toga, cini se da je snizen ton anti-zapadne retorike koja je u velikoj meri bila produkt desno orijentisanih nacionalistickih snaga.¹⁰

A. SARADNJA SA HAGOM

Saradnja sa Haskim tribunalom (ICTY) je predstavljala verovatno najveću prepreku naporima Beograda da ostvari citav niz politickih ciljeva. Ova je saradnja je podjednako preduslov i za pomoc SAD, i za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i asocijaciji sa EU, i za clanstvo u Partnerstvu za mir (PfP) NATO. Predstavljala je i neformalni preduslov za clanstvo u Savetu Evrope. DJindjic je uvek nastojao da vodi politiku saradnje sa Hagom, ali je nailazio na opstrukcije unutar vojske, kabineta saveznog predsednika (Kostunice u to vreme), aparata drzavne bezbednosti, paravojnih formacija i policije. Srbija (i jugoslovenska savezna vlada) saradjivali su iskljucivo uz veliki otpor i pod snaznim pritiskom. Ubistvo je pokazalo kakvu su opasnost te strukture predstavljale za razvoj demokratije u Srbiji. Ono sto ih sve zajedno povezuje jesu ratni zlocini u koje je bilo upleteno zaista mnogo pojedinaca.

Srbija je u poslednje vreme preduzela brojne pozitivne korake. Kao prvo i mozda najupecatljivije, politicari su zauzeli drugaciji stav u javnosti. Razlog tome nije bilo DJindjicevo ubistvo, vec cinjenica da je na Kostunicino mesto dosao daleko pro-zapadnije orijentisan Svetozar Marovic.¹¹ Drugi pozitivan korak bio je taj sto su

¹⁰ "Gallup": Vecina gradjana za saradnju sa Zapadom", B92, 9. juni 2003.

¹¹ Dok je Kostunica bio predsednik krnje federativne Jugoslavije, Marovic je predsednik nove drzave Srbije i Crne Gore, uspostavljene pocetkom 2003. godine putem pregovora dveju republika i pod snaznim diplomatskim pritiskom EU. Institucije nove drzave su veoma slabe, a ovlascenja mala. Medutim, kako je to receno u Izvestaju MKG za Balkan br. 142 pod nazivom *Brak iz nuzde: Crna Gora 2003.* od 16. aprila 2003, i u brifingu MKG za Evropu naslovljenom *Solun i nakon njega: EU, Srbija, Crna Gora i Kosovo* od 20. juna

Hagu isporučeni optuženici Miroslav Radic i Veselin Sljivancanin. Treći je sto je vlada po prvi put počela da potpisuje dokumente koji su bivše oficire oslobađali obaveze čuvanja državne tajne i omogućavali im da svedoče. Četvrto, vlada je Haskom tribunalu predala određene dokumente koji su se uglavnom odnosili na slučaj Vukovar.

Vlada je takođe preduzela nekoliko mera koje se same po sebi ne moraju kvalifikovati kao saradnja sa Haskim tribunalom, ali svakako predstavljaju veliki napredak u smislu otklanjanja nekih formalnih barijera toj saradnji, koje su podignute u vreme Kostunice. To se odnosi na povlačenje člana 39 Zakona o saradnji, raspustanje Komisije za saradnju sa Haskim tribunalom, i naredbu svim oficirima da dostave svako saznanje o tome gde se nalaze haski optuženici.

Haski tribunal je, sa svoje strane, prevazišao sam sebe u saradnji sa srpskom vladom, tako što je, na njen zahtev, brzo podignuo optužnicu protiv Franka Simatovica-Frenkija i Jovice Stanisica, i time joj skinuo s pleca jedan neprijatan politički problem.

Izgleda da je jedno vreme saradnja sa Hagom bila osnovna preokupacija vlade. Predsednik državne zajednice Srbija i Crna Gora Svetozar Marović, srpski premijer Zoran Živković, ministar pravde Vladan Batić, ministar inostranih poslova Goran Svilanović i ministar odbrane Boris Tadić su stalno javno izjavljivali da im je to prioritet. Kao nezapamćen predsednik u odnosu na prošlost, Tadić i Ministarstvo odbrane su to potkrepili konkretnim koracima. Batić ih je dodatno ojačao. Vlada je objavila da je spremna da do kraja godine razresi sve važne haske slučajeve, mada će to verovatno biti tesko prevashodno kada se imaju u vidu sve veći otpori koji dolaze iz vojske i Državne bezbednosti (BIA), kao i mogućnost nedostatka političke volje zbog mogućih prevremenih parlamentarnih izbora.¹²

Pa ipak, pitanje da li je Srbija zaista okrenula novi list u pogledu saradnje sa Haskim tribunalom ostaje otvoreno. Početne indikacije su bile ohrabrujuće. Tadić je 11. aprila 2003. naredio da se raspusti Komisija vojske Srbije i Crne Gore za saradnju sa Haskim tribunalom. Ovo poluzvanično telo

sastavljeno od 28 penzionisanih generala - koje je u proleće 2001. godine formirao tadašnji načelnik Generalstaba Nebojša Pavković - imalo je pristup svim poverljivim vojnim arhivama. Njegova osnovna uloga nije bila saradnja sa Hagom, već obezbeđivanje dokumenata od pomoći srpskim branjenicima, poput Slobodana Miloševića, i opstruiranje pristupa dokumentaciji haskom tuzilastvu. Pokazalo se da je ova komisija u prikupljanju informacija protiv svedoka optužbe tesno saradnjivala sa armijskim Odeljenjem za bezbednost (poznatim kao KOS) na čijem se čelu nalazio Aco Tomić. Tomić se sada nalazi u zatvoru - ali optužnica protiv njega još nije podignuta - zbog navodnog umešca u zaveri za ubistvo premijera.

Najvažniji član Komisije bio je Milan Gvero, bivši oficir Vojske Republike Srpske, za koga se smatra da je i dalje u stalnom kontaktu sa svojim bivšim šefom Ratkom Mladićem, optuženim za ratne zločine. Penzionisani general Geza Farkas, čovek broj dva u Komisiji, bio je bliski saradnik Miloševićeve žene Mire Marković, i načelnik KOS za Kosovo tokom etničkog čišćenja 1999. Raspustanje ovog tela zadalo je snažan udarac anti-haskim snagama u vojsci.

Parlament Srbije i Crne Gore je 14. aprila povukao član 39 Zakona o saradnji sa Haskim tribunalom, koji je zabranjivao procesuiranje svih optužnica podignutih nakon stupanja Zakona na snagu. Tadić je 18. aprila izdao naredbu koja je obavezivala oficire da izveštavaju o svakom kontaktu sa licima sa haskih optužnica za ratne zločine.¹³ To se odnosilo na dva optuženika - Mladić i Veselina Sljivancanina - za koje se često pričalo da se skrivaju u vojnim bazama. Kostunica nikada, u svojstvu vrhovnog komandanta, nije izdao takvu naredbu.

Nakon ubistva Srbija je Hagu isporučila Miroslava Radica iz vukovarske trojke, kao i Stanisica i Simatovica. U prilog efikasnosti politike Kongresa SAD, koja finansijsku pomoć uslovljava saradnjom sa Haskim Tribunalom, govori i činjenica da je srpska policija uhapsila jedinog preostalog člana vukovarske trojke Sljivancanina, i to 13. juna - dva dana pre isteka roka za podnošenje narednog predloga za pomoć Kongresu od strane Busove

2003, politika Srbije i njena vlada i institucije, koje razmatra ovaj izveštaj ostaju - osim ako to nije drugačije naznačeno - sustinski autonomni u mnogim oblastima. .

¹² "Z. Živković, 'Nisam ničiji talac', *Vreme*, 29. maj 2003.

¹³ Vidi www.vj.yu/aktuelno/vesti/april2003/v1604.htm gde se može naći odluka Vrhovnog saveta odbrane.

administracije. Pre toga je premijer Zoran Živković, tokom najnovije posete glavnog tužioca ICTY Karle del Ponte, predao Haskom tribunalu osam kutija dokaznog materijala vezanog za masakr u Ovcari.¹⁴ Ocito da vlasti nastoje da nagovore optuženike da se predaju dobrovoljno, što je bosanski Srbin Zeljko Meakic - za kojim je raspisana poternica zbog njegove uloge u koncentracionom logoru Omarska - i učinio 30. juna. .

Del Ponte je u Beogradu 19. maja izrazila zadovoljstvo novim nivoom saradnje, pa čak i po prvi put javno pomenula mogućnost da se nekim slučajevima sudi u srpskim sudovima.¹⁵ Na to je Živković izrazio nadu da će Tribunal pružiti pomoć domaćim sudovima u sudjenjima za ratne zločine, a ministar Batić je objavio formiranje specijalnog odeljenja za ratne zločine pri beogradskom Okružnom sudu. Ministarstvo pravde je, takodje, zajedno sa stručnjacima iz Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), Saveta Evrope, Medjunarodnog udruženja advokata iz Londona, i drugima radilo na izradi zakona koji regulise rad domaćeg suda za ratne zločine, a koji je usvojen početkom jula.

Pa ipak, ovaj novostvoreni duh saradnje sa Hagom nije potpun. U nekim nedavnim slučajevima, kao što su to bili slučajevi Stanisica i Simatovića, postupljeno je iz unutrašnjopolitičke nužde. S toga se, takodje, dosta "napretka" može uglavnom pripisati činjenici da su srpske vlasti vlastitu kucu dovodile u red resavajući nepotrebne probleme koje su sami stvorili.

Krajem juna 2003. odnosi Beograda i Haga su pogorsani,¹⁶ i Del Ponte je ponovo izrazavala svoje nezadovoljstvo.¹⁷ Hag smatra da je još sesnaest begunaca na slobodi u Srbiji. Još uvek se ne predaju dugo traženi dokumenti potrebni tuzilastvu za sudjenje Miloseviću za ratne zločine vezane za Bosnu. Ovo se velikim delom može pripisati strahovanju vlade da bi svaki dokaz u ovom slučaju mogao biti od pomoći Bosni i Hrvatskoj u zasebnim sudjenjima pred Medjunarodnim sudom

pravde, gde bi njihove tuzbe za genocid i agresiju mogle rezultirati zahtevom Beogradu da plati ratnu stetu.¹⁸ A izgleda da Milosević ponovo od pojedinaca ili grupa unutar vojske dobija dokumente i informacije koje koristi u svojoj odbrani.¹⁹

Retki su političari u mogućem predizbornom periodu, koji su voljni da svoj politički kapital izlože riziku insistiranjem na hapšenjima, naročito posto su SAD procenile da je uslovljavanje za sada ispunjeno upečatljivim hapšenjem Sljivancanina. Izgleda da su Mladić i ostali još uvek pod nezvanicnom zaštitom nekih oficira. Treba doneti odluku da li će oni i dalje primati vojne penzije.²⁰ Nijedan od petorice optuženih za masakr u Srebrenici nije uhapšen.

Nedavno istraživanje javnog mnjenja jasno je pokazalo da je većina Srba protiv saradnje sa Hagom, osim ukoliko to ne iziskuje medjunarodna zajednica.²¹ Zbog toga je srpskim političarima u stvari potreban pritisak spolja da bi bili u stanju da i dalje saradjuju sa Hagom. U suprotnom rizikuju da odbiju znatan deo birackog tela. Ukoliko bi medjunarodna zajednica napustila politiku uslovljavanja, pro-reformski političari koji se zalazu za saradnju ostali bi bez pokrića na izborima. Mada je tu stav americkog Kongresa ključan, EU bi mogla da ojača svoj uticaj uvodjenjem eksplicitnih merila saradnje sa Hagom u predlog novih "Evropskih partnerstava".²²

¹⁴ "Ovcara", *Danas*, 30. maj 2003. Možda su se opredelili da ovakav pristup koji će odjeknuti u javnosti ne bi li nagovorili Sljivancanina da se preda.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Iz razgovora MKG sa raznim izvorima u Hagu.

¹⁷ "Del Ponte više ne prihvata nijedan izgovor Beograda", *Beta*, 30. juni 2003.

¹⁸ "Zahtev Beograda da se sudi NATO 'iracionalan'", Institut za izveštavanje o ratu i miru /Institute of War and Peace Reporting/ (IWPR), Najnovije o Tribunalu /Tribunal Update/, 26-30. maj 2003.

¹⁹ Iz razgovora MKG sa jednim članom Saveta ministara.

²⁰ Iz razgovora MKG sa jednim izvorom u Hagu proizilazi da se ovim pojedincima i dalje isplaćuju penzije i druga vrsta pomoći. Pokazalo se da je nedavno skupstinsko svedočenje potpredsednika vlade Cedomira Jovanovića potvrdilo (V. u daljem tekstu) da je vojska, ako nikom drugom, pružala Sljivancaninu zaštitu u svojim bazama.

²¹ Iz razgovora MKG sa Srđanom Bogosavljevićem, direktorom Agencije za strateški marketing.

²² Vidi brifinge MKG za Evropu - *Solun i posle njega I: Balkanska agenda EU*, i *Solun i posle njega III: EU i Srbija, Crna Gora i Kosovo*, i jedno i drugo objavljeno 20. juna 2003.

B. CIVILNA KONTROLA ORUZANIH SNAGA

Mada Ministarstvo odbrane Srbije i Crne Gore postoji tek od februara meseca, u ovom kratkom periodu je mnogo vise ucinilo na planu reforme vojske nego sto je to njegov prethodnik ucinio u nekoliko godina nakon pada Milosevica. Dok je bio savezni predsednik Kostunica je - u svojstvu vrhovnog komandanta oruzanih snaga i predsednika Vrhovnog saveta odbrane - uspesno blokirao svaku reformu u vojsci. Bez Kostunice na tom polozaju, VSO je bio u stanju da preduzme vazne mere, i izgleda da sada po prvi put reprezentuje politicku volju republickih vlada i Srbije i Crne Gore.²³

Jedna od najvaznijih promena odnosi se na odnos Ministarstva odbrane i Generalstaba. Ranije je moc prakticno bila u rukama Generalstaba. Od 6. maja, medjutim, Generalstab je zvanicno stavljen pod okrilje Ministarstva, i odgovoran je ministru.

Druga ključna reforma sastojala se u izmestanju vojne obavestajne sluzbe i jedinica bezbednosti (KOS) - koji se vec dugo povezuju sa ratnim zlocinima, politickim mesetarenjem i skandalima - iz nadleznosti Generalstaba. Ove su jedinice u vreme Tita predstavljale najmocniji deo bezbednosnog aparata. Iako Milosevic u njih nije imao poverenja i forsirao DB, one su zadrzale ogromnu moc i prisustvo. Sada su direktno podredjene Ministarstvu odbrane koje ce, nadajmo se, uspeti da umanje njihovu politicku ulogu. U okviru nastojanja da stavi KOS pod kontrolu, VSO je smenio njegovog sefa, generala Acu Tomica, koji je potom uhapsen u operaciji "Sablja" i optuzen za saucesnistvo u zaveri da se ubije premijer DJindjic i za prenosenje zvanicnih informacija Zemunskom klanu.²⁴ Pokazalo se da je specijalna jedinica "Kobre" stavljena pod direktnu komandu ministra odbrane.²⁵

Medjutim, jos uvek nije uspostavljen mehanizam parlamentarnog nadzora nad vojskom kojom komanduje i koju kontrolise VSO - sastavljen od predsednika zajednice Srbije i Crne, i predsednika dveju republika - a u kojoj su paralelne strukture

jos uvek jake. Zbog toga ove reforme - mada predstavljaju znacajan raskid s prosloscu - treba sagledavati samo kao prvi korak na putu civilne kontrole.

Efikasnost ovih reformi se velikim delom moze pripisati saradnji republickih vlada Srbije i Crne Gore, kao i energiji i odlucnosti, koje je novi ministar Boris Tadic (imenovan 17. marta) doneo na taj polozaj. On je u javnosti zauzeo nedvosmislen stav u pogledu saradnje sa Haskim tribunalom, i izjavio kako se oruzane snage moraju reformisati i prilagoditi kako bi odgovorile stvarnim bezbednosnim potrebama Srbije. Prema planu novog Ministarstva odbrane, brojno stanje vojske treba da se smanji sa 78.000 na otprilike 50.000 vojnika. Izgleda da je Ministarstvo takodje napravilo radikalnan plan penzionisanja brojnih visih oficira do kraja godine, narocito onih koji su kompromitovani ratnim zlocinima ili tesnom saradnjom sa bivsim rezimom.²⁶ Ukoliko srpska vlada nastavi ove reforme, prosiri ih na obavestajne sluzbe (v. dole), i smeni i kao nepodobne izvede pred lice pravde kompromitovane oficire, Srbija i Crna Gora bi se ove godine mogla kvalifikovati za Partnerstvo za mir NATO (PfP).²⁷ Medjutim, vec se

²³ Vrhovni savet odbrane (VSO) cine predsednik Srbije i Crne Gore, predsednik Srbije i predsednik Crne Gore, Ustavna povelja Srbije i Crne Gore, odeljak VIII, clan 135.

²⁴ "Uhapseni general Aco Tomic i Rade Bulatovic", *Blic*, 9. april 2003.

²⁵ "Tadic kontrolise Kobre", *Blic*, 8. maj 2003.

²⁶ Iz razgovora MKG sa zvanicnicima srpske vlade. Pokazalo se da je veliki broj visokih oficira, ukljucujuci i generala Vladimira Lazarevica, umesan u ratne zlocine. Da nevolja bude veca, novopostavljeni nacelnik KOS Momir Stojanovic je optuzen da je izdao naredbu za masakr 129 civila u selima Meje i Korenica 27. aprila 1999. Pokazalo se da je masakr izvršen uz pomoc trupa pod komandom generala Lazarevica. "Slucaj pukovnika Stojanovica", *Monitor*, 4. april 2003. Za detaljno objasnjenje nacina na koji je funkcionisao lanac komande aprila 1999, vidi Međunarodni krivicni tribunal za bivšu Jugoslaviju /The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia/, usmena i pismena izjava Nike Peraja, Exhibit #143, OTP Reference #K 1136, u slucaju IT-02-54-T, Tuzilastvo vs. Slobodana Milosevica: Kosovo, 9. maj 2002. Hugh Griffiths, "Humanitarian or War Criminal", *Transitions Online*. "Slucaj pukovnika Stojanovica", *Monitor*, 4. april 2003.

²⁷ Jos jedan problem koji stoji na putu clanstvu u Partnerstvo za mir jeste spor koji Srbija vodi protiv NATO pred Međunarodnih sudom pravde zbog bombardovanja 1999. godine. NATO je prijem u clanstvo PZM uslovio povlacenjem tuzbe. Srbija to odbija sve dok Bosna i Hrvatska u istom sudu ne povuku svoje tuzbe protiv Srbije, koje se odnose na ratove vođene povodom odvajanja.

ocituju tenzije izmedju Tadic i sefa Generalstaba Branka Krge oko saradnje sa Haskim tribunalom.²⁸

Medjutim, mozda je stav same vojske najveca prepreka za clanstvo u PFP. Tvrdokorni elementi ne zele to clanstvo, jer bi mnoge od njih moglo naterati da odu u penziju, lisi ih lukrativnih poslovnih ugovora, i njihovu ratnu aktivnost izlozi ispitivanju ICTY i domacih sudova. Pozurujuci vladu da podnese zahtev za prijem, oni prakticno pripremaju politicku scenu zbog koje bi Srbiji takav zahtev biti odbijen. Normalno je da zemlje koje zele da se pridruze podnose zahtev tek kad su sigurne da su ispunile sve kriterijuma, i tada bivaju gotovo odmah primljene. Srbija je jos uvek daleko od ispunjavanja tih kriterijuma, a generalni sekretar NATO ju je obeshrabrio u pogledu preranog apliciranja.²⁹ Pa ipak, Srbija i Crna Gora je 20. juna podnela formalni zahtev za prijem u clanstvo, i to navodno uprkos Tadicovom protivljenju.³⁰ Tvrdokorni nacionalisticki elementi u vojsci i vladi se nadaju da ce odbijanje ovog zahteva naneti stete vladi i njenoj politici evro-atlantske integracije. U Beogradu se vec stvara medijska atmosfera koja treba da pripremi javnost na moguće odbijanje za prijem u clanstvo do kraja godine, pri cemu se ili okrivljuju Hrvatska i Bosna zato sto nisu odustale od tuzbi, ili Tadic i reformatori zbog forsiranja politike koja nema podrsku javnosti.

C. PARALELNE STRUKTURE IZ MILOSEVICEVOG DOBA

Verovatno da su najspektakularnije akcije - s aspekta medija i interesa javnosti - bili pokusaji da se demontiraju paralelne strukture u bezbednosti i organizovanom kriminalu iz doba vladavine Milosevica, sto se narocito odnosi na sveobuhvatnu kampanju protiv Zemunskog klan i Crvenih beretki, i hapsenja nekih od njihovih navodnih pomagaca u pravosudju i tuzilastvu.³¹

²⁸ Iz razgovora MKG sa diplomatskim izvorima. V. takođe "Boris Tadic trazi smjenu Brnka Krge", *Dan*, 1. juni 2003.

²⁹ Iz razgovora MKG sa diplomatom iz NATO.

³⁰ Ibid.

³¹ Tokom operacije "Sablja" policija se takođe borila protiv korupcije u sopstvenim redovima. Od pocetka 2003, podnela je krivicne prijave protiv 139 pripadnika njenih snaga. "Ove godine 139 prijave protiv policajaca", B92, 9. juli 2003. Na osnovu statistike se ne moze jasno videti

Najznacajnija su bila hapsenja Jovice Stanisica i Frenkija Simatovica. Kao sef Miloseviceve Drzavne bezbednosti, Stanisic je bio odgovoran za formiranje mnogih paralelnih struktura, i pricalo se da i dalje aktivno deluje iza scene. Simatovic je, kao bivsi komandant Crvenih beretki, bio ključna spona izmedju te grupe, Stanisica i Zemunskog klana. Zahvaljujuci kriminalnim aktivnostima - narocito trgovini drogom - savez Zemunski klan - Crvene beretke ne samo da je bio finansijski nezavisan, vec se verovalo da je sposoban i da odvaja sredstva za obezbedjenje Ratka Mladica.³² Demontiranje tog saveza bi takodje trebalo da oslabi mreze pomoci, na raspolaganju drugim ratnim zlocincima u Srbiji. I, jos vaznije, trebalo bi da umanjí zlokoban pritisak kojem su isuvise cesto bili izloženi srpski politicari. Dvojica glavnih pripadnika Zemunskog klana, Dusan Spasojevic-Siptar i Mile Lukovic-Kum, dva najznacajnija pripadnika Zemunskog klana i Mile-Kum Lukovic, cija su imena stalno dovodjena u vezu sa visokim politicarima, ubijena su prilikom "pruzanja otpora hapsenju".

Premda su ovakve akcije ciscenja uveliko kasnile, vodja Zemunskog klana Mihailo Ulemek-Lukovic "Legija" jos uvek nije uhapšen. Stavise, policija se obrusila samo na mali deo Surcinskog klana, a vlada tek treba da stavi na tapet najmocniju paralelnu strukturu danasnje Srbije, Drzavnu bezbednost, sada preimenovanu u Bezbednosno-informativna agencija (BIA).

D. NOVI ZAKONI

Srpski parlament je tokom vanrednog stanja radio punom parom na usvajanju niza zakona koji je trebalo da omoguce policiji i pravosudju da se lakse izbore sa kriminalcima, kao i zakona koji su se ticali medija, pravosudja, tuzilastva, privrede i budzeta. Kvantitet je bio impresivan - od sredine marta do sredine jula usvojeno je preko 30 znacajnih zakona - ali je kvalitet bio heterogen. Nekoliko zakona koji se odnose na medije, pravosudje i policiju u suprotnosti su sa standardima Saveta Evrope koji je neposredno pre njihovog donosenja primio Srbiju u clanstvo. Neki su znacajan korak unatrag i, ukoliko se ne izmene,

koliko je njih optuzeno za korupciju, a koliko za druga krivicna dela.

³² Iz razgovora MKG u srpskoj vladi i diplomatskim izvorima u Beogradu.

predstavljace kocnicu napredovanju Srbije ka evropskim integracijama.³³

Usvojen je davno potreban zakon protiv huliganskog ponasanja na fudbalskim utakmicama, kao i zakon o domacim sudovima za ratne zlocine. Takodje je usvojeno nekoliko pozitivnih ekonomskih zakona, medju koje spadaju zakoni o prihodu preduzeca i finansijskim transakcijama, kojima su smanjeni porezi na poslovanje. Zakonodavac se nada da ce nizi porezi podstaci firme da prijave veci deo svog prihoda. Zakon o garantnom fondu olaksava srpskim kompanijama pristup stranoj valuti u svrhu trgovine, dok je jedan akt o akcizama omogucio privatizaciju Beopetrola, drzavnog lanca benzinskih stanica. Zakon o budzetu je samo legalizovao sadasnje stanje stvari izmedju Srbije i Crne Gore u pogledu vec dogovorenih doprinosa. Zakon o koncesijama je Srbiji omogucio legalni okvir za pokretanje vec dugo potrebnih i ambicioznih projekata javne infrastrukture. Zakon o finansiranju politickih partija je trebalo da olaksa partijama da se same legalno finansiraju i da ukloni jednu veliku prepreku zbog koje se vecina njih mora obracati sumnjivim izvorima. Tekst je proguran kroz parlament u julu, a da vecina poslanika nije imala vremena da ga procita i razmotri. Ostaje da se vidi na osnovu toga kako ce biti primenjivan, da li taj zakon zaista predstavlja korak napred.³⁴

Dok je pisan ovaj izvestaj, jos je jedan zakon vec uveliko bio u skupstinskoj proceduri. Cilj tog zakona je da se Narodna banka Srbije stavi pod vladinu kontrolu, i mogao bi proizvesti znacajne negativne implikacije na odnose Srbije sa medjunarodnim finansijskim institucijama, njenu medjunarodnu kreditnu sposobnost i izgleda za ekonomski rast. O ovome se detaljno govori u daljem tekstu.

III. KORACI UNAZAD

Istovremeno, vlada je pravila korake unazad u nekoliko kljucnih oblasti, i to na nacin koji bi mogao da blokira razvoj demokratije, i uspori ili zaustavi integraciju u evropske strukture. Mnogo toga je rezultat opstrukcije desnicarskih snaga u samoj vladi i van nje. Ne treba potceniti ulogu koju u svemu tome imaju policija i druge sluzbe bezbednosti. Niti treba potceniti izuzetno negativnu ulogu Kostunicine DSS koja svojom javnom platformom mobilise pro-Miloseviceve nacionalisticke desnicarske snage. Vlada i medjunarodna zajednica ce morati da u svoje prioritete uvrste sledece: slobodu medija, reformu pravosudja, ljudska prava, i reformu sluzbe drzavne bezbednosti (BIA). i sto je jos vrlo vazno, mora se krenuti u resavanje problema izgradnje institucija.

Srbija ima slabe ili nepostojece institucije, koje finansijska oligarhija i razne vrste kriminalaca lako mogu izbeci u ostvarivanju nezakonitog profita. Od kako su dosli na vlast politicari DOS-a su ucinili malo za pravilno funkcionisanje institucija i reformu onih koje ne funkcionisu kako treba. Utisak je da su u raznim kontekstima namerno sprecavali izgradnju institucija koje bi ogranicile njihovu licnu moc ili naudile interesima finansijera partija.³⁵ Bez jakih institucija i politicke volje da se one izgrade, napori Srbije da se integrisu u Evropu rezultirace vise nego skromnim efektom.

Kao prvo i najuocljivije, Srbija i dalje funkcionise na osnovu Milosevicevog ustava iz 1990. godine. Nepreciznost i nedorecenost tog ustava omogucuju znacajan prostor za samovoljno vladanje svakoj partiji na vlasti. Mada su napori za pisanje novog ustava u toku, cini se da se DS ne zuri da se to zavrsi pre parlamentarnih izbora.

Posto u dva izbora nije uspeo da se obezbedi odziv od preko 50 posto glasaca, Srbija ima samo vrsioca duznosti predsednika i vladu kojoj se ne zuri da raspise nove predsednicke izbore. Pokazalo se da je vlada namerno odugovlacila sa usvajanjem Zakona o javnom informisanju i imenovanjem clanova Radiodifuznog saveta, iz zelje da mediji ostanu u pravnom procepu i u strahu od arbitrarnih birokratskih odluka. Vlada tek treba da donese dugo odlagani zakon o civilnim organizacijama,

³³ Najproblematicniji zakoni razmotreni su u odeljcima o pravosuđu i medijima, koji slede.

³⁴ Iz razgovora MKG sa poslanicima.

³⁵ Iz razgovora MKG sa zvanicnicima DOS.

cime u slicnom procepu drzi nevladin sektor i civilno drustvo.³⁶ Nereformisano sudstvo - narocito Trgovinski sud - i nereformisana policija i drzavna bezbednost znace da su i pitanja iz domena vladavine prava podložna kapricima birokrata i politicara. Institucije tako jadno funkcionisu da su i vlada i parlament jednostavno ignorisali nedavnu odluku Ustavnog suda o ustavnosti skupstinskih mandata.³⁷

Agencija za duvan je vazna institucija koja lose funkcionise. Imajuci u vidu uticaj organizovanog kriminala i izuzetno osetljivu ulogu koju je u vreme Milosevica imao sverc duvana, i koju, kako se veruje, i danas ima u politickom i ekonomskom zivotu Srbije, i u finansiranju politickih partija, ovakva agencija treba da bude efikasna. Vlada nastoji da do kraja godine izvrši privatizaciju fabrika duvana, ali uprkos osetljivosti i tajmingu jedne ovakve mere novopostavljenom direktoru Vladanu Begovicu su uskracena sredstva neophodna da bi Agencija funkcionisala.³⁸ Agenciji je potreban personal, budzet i kompjuteri. Nadležnost i odgovornost su joj lose definisani, i ona nece biti u stanju da doprinese predstojećoj privatizaciji.³⁹

Mnogi srpski politicari izgleda da misle da je integracija u Evropu samo stvar zauzimanja odgovarajucih politickih stavova i izgovaranja onog sto treba u javnosti. Oni jos nisu shvatili da se zajednicka evropska kuca gradi pomocu funkcionalnih institucija i vladavine prava. Sve dok se s punom ozbiljnošću ne budu posvetili gradnji institucija, Srbija ce i dalje prolaziti samo kroz virtualne reforme i trcati u mestu.

A. MEDIJI

Nakon ubistva DJindjica Srbija je preduzela brojne mere kojima je ogranicena sloboda stampe i osigurana veca kontrola vlade nad medijima. To je

mozda i bilo razumljivo u situaciji vanrednog stanja, ali samo za odredjeno vreme. Medjutim, cilj vecine akcija koje su tada i od tada preduzete nije bio gusenje medija koji su podrzavali Zemunski klan i organizovani kriminal, vec uspostavljanje dugorocne kontrole vlade i ogranicavanje medijskih sloboda. Ovo treba da ozbiljno zabrine medjunarodnu zajednicu i da se ispravi pre daljeg ukljucivanja Srbije u evro-atlantske strukture.

Srpsku medijsku scenu karakterisu cetiri osobenosti. Prvo, medijska regulativa ne funkcionise kako treba. Kada je dosao na vlast DOS se obavezao da ce omoguciti slobodu medija. Pripremljen je paket od tri nacrtu medijskih zakona koji su se smatrali kljucnim za ostvarivanje tog cilja: o javnom informisanju, o izvorima informacija i o radiodifuziji. Prvobitno je bilo planirano da se donesu brzo i simultano. Zakon o radiodifuziji je donet tek jula 2002. godine i nije sprovedjen zbog oklevanja vlade da imenuje clanove saveta koji je trebalo da bude najvazniji deo tog zakona. Zakon o javnom informisanju je nakon drakonske revizije proguran tokom vanrednog stanja, a zakon o izvorima informacija jos nije donet. Rezultat toga je da znacajne rupe u zakonu i sive zone omogucuju vladi da pravnu situaciju tumaci u svojoj korist i po vlastitom nahodjenju.

Drugo, mnoga lica povezana sa ili umesana u organizovani kriminal zadržala su tajno vlasništvo i uredjivacku kontrolu nad nekim novinama i casopisima. Ovakve publikacije su tendenciozno stvarale medijsku atmosferu satanizacije reformatora, promocije desnicarskog nacionalizma i defamacije svih koji su saradjivali sa Hagom. Pored toga, postoji niz desnicarskih nacionalistickih publikacija koje izgleda da nisu povezane sa elementima organizovanog kriminala, ali se nasiroko citaju. Tu spadaju nedeljnici *NIN*, *Blic News*, i *Nedeljni Telegraf*, kao i dnevni listovi *Kurir*, *Balkan*, *Vecernje novosti* i *Glas javnosti*. Njihova uredjivacka politika je anti-evropska, anti-reformrska i anti-haska, a njihov se senzacionalizam cesto granici sa klevetom. Koriste ih opstruirajuće snage kako iz, tako i izvan vlade, i u okviru bezbednosnih struktura u cilju zaustavljanja reformi.

Trece, vlada ima gotovo potpunu kontrolu nad elektronskim medijima. Zbog namernog propusta da se imenuju clanovi saveta na osnovu zakona o radiodifuziji, koji je nadležan za dodelu

³⁶ Nacin na koji barem neki elementi u vladi pokusavaju da iskoriste ovu pravno nedefinisano situaciju vidljiv je iz prvog pokusaja od 3. jula 2003. da se uskrati pravo boravka sefu beogradske kancelarije Međunarodne krizne grupe, i to na osnovu navedenih razloga nacionalne bezbednosti.

³⁷ "Sud vratio, politicari izvrđavaju", *Blic*, 4. juni 2003.

³⁸ Begovic je pre toga smenjen s funkcije sefa carine, jer je pokusao da razotkrije aferu sa secerom o kojoj se govori u daljem tekstu.

³⁹ Iz razgovora MKG sa sefom Agencije za privatizaciju Vladanom Begovicem.

frekvencija, elektronski mediji uglavnom rade po volji vlade. Dve najgledanije televizijske stanice, Pink i BK, praktično su se pretvorile u vladine glasnogovornike. S obzirom da su obe bile dugo godina u prijateljskim odnosima sa Milosevicem, njihov se postupak može tumačiti strahom da bi vlada mogla zatražiti da se blize ispita način na koji su dobile prvobitne licence i dozvole. Postojala je također mogućnost da savet dodeli nacionalnu frekvenciju zestoko nezavisnoj radio i televizijskoj stanici B92, jedinom značajnom elektronskom mediju koji je nastavio da radi nezavisno. U vreme kada je DJindjić ubijen vlada još uvek nije imenovala članove saveta.

Cetvrta osobenost je uloga Vladimira Popovića-Bebe, kontraverznog DJindjićevog prijatelja, koji je vodio vladin Biro za komunikacije. Premda je Biro zvanično trebalo da deluje kao kancelarija za odnose sa javnošću, bio je umesan u pokušaj prislušivanja Kostunicinog kabineta.⁴⁰ Takođe je - tokom vremena - postao neka vrsta nezvaničnog ministarstva za propagandu sa Popovićem kao ministrom propagande koji je na bezocan način nadzirao medije.

Prve akcije protiv medija tokom trajanja vanrednog stanja činile su se opravdanim - zatvaranje beogradskog dnevnog tabloida *Nacional* i nedeljnog tabloida *Identitet*. *Nacional* je bio u tajnom vlasništvu Mome Mandića čiju je imovinu zamrzao visoki predstavnik za Bosnu jer je navodno finansirao obezbeđenje Radovana Karadžića, notornog bivšeg vođe bosanskih Srba, koji se nalazi na haskoj optužnici.⁴¹ Mandić je uhapšen za vreme operacije "Sablja". Gotovo svi u beogradskim podzemnim krugovima znali su da je *Identitet* u tajnom vlasništvu sefa Zemunskog klana Milorada Ulemeka-Lukovića "Legije".⁴² Obe novine su bile poznate po sirenju glasine i otvorenih laži, a mnogo puta su DJindjić i vladu prikazivale kao izdajnike zbog saradnje sa Haskim tribunalom i Zapadom. Nema sumnje da je ovakvo senzacionalističko tabloidno novinarstvo doprinelo stvaranju atmosfere linča u mesecima koji su prethodili ubistvu. Tesko da je iko pustio suzu kada su zabranjeni. Nedavno je vlada zabranila

beogradskom tabloidu *Svedok* da distribuira broj u kojem je objavljen navodni intervju sa Legijom.⁴³ Zabranjene su još dve novine - jedne iz Crne Gore i druge iz bosanske Republike Srpske. Pored toga, jedna radio i jedna televizijska stanica su morale da plate kaznu zbog kršenja odredbi vanrednog stanja.

Ironija je da je prvi ozbiljni udarac slobodi govora zadat na četvrtu godišnjicu nerasvetljenog ubistva novinara Slavka Curuvije od strane tajne policije - tog dana je vlada konačno imenovala svoje četiri člana u Savetu za radiodifuziju sastavljenog od devet članova, koji na osnovu Zakona o radiodifuziji treba da kontrolise elektronske medije. U slučaju nekoliko članova radilo se o ozbiljnom sukobu interesa, neki su bili poznati po tome što su kritikovali nezavisne medije u vreme Milosevića, ili je i jedno i drugo bilo u pitanju. Na osnovu zakona, jedno je mesto rezervisano za lice sa Kosova. Vladin kandidat za to mesto - Goran Radenović - ne samo da ne živi na Kosovu, već je, kako je i sam kasnije priznao, dao lažne biografske podatke.⁴⁴

Radenović i drugi vladini kandidati progurani su kroz parlament, bez obzira na zakonom propisanih 30 dana javne debate. Radenović je bio toliko kontroverzan da vlada za njega nije mogla da obezbedi dovoljan broj glasova u vladajućoj koaliciji, te je morala da se osloni na dvadeset glasova iz Milosevićeve SPS, kao i na poslanike Stranke srpskog jedinstva (SSJ) koju je osnovao ubijeni ratni zločinac i gangster Zeljko Raznatić-Arkan.⁴⁵ Od tada su dva člana komisije podnela ostavke u znak protesta zbog vladinog grubog kršenja zakona u procesu selekcije.

Naredni značajan udarac zadat je 22. aprila 2003. kada na po brzom postupku usvojen Zakon o javnom informisanju. U nacrt zakona ugrušani su novi članovi koji dopustaju vladi da unapred spreči distribuciju novina. Zakon je donet bez konsultacija sa javnošću, i u obliku koji ga je u sustini pretvorio u zakon o kleveti, kojim se štite političari.⁴⁶ Ono što je trebalo da bude zakon koji će garantovati

⁴⁰ "Dejan Mihajlov: Poziv Anketnog odbora nikoga ne obavezuje", B92, 17. juli 2003.

⁴¹ Iz razgovora MKG sa srpskim ministrom za kulturu i medije Lecicem.

⁴² Ibid. Ko su vlasnici i ko kontrolise obe publikacije bila je gotovo godinu dana javna tajna u Beogradu.

⁴³ "Zabranjen 358. broj Svedoka", *Politika*, 7. juni 2003.

⁴⁴ "Radenović ne stanuje u Gracanici i Lipjanu", *Blic*, 29. maj 2003. Radenović je kasnije javno priznao da je dao lažne podatke.

⁴⁵ "Izabran Radenović", *Beta*, 28. maj 2003.

⁴⁶ "Veća zaštita političara", *Glas javnosti*, 23. april 2003. Nekih 33 članova štiti političare, dok samo jedan štiti prava medija.

slobodu medija pretvorilo se u zakon koji ogranicava medije. Morace da pretrpi bitne izmene da bi Srbija mogla da ispuni standarde Saveta Evrope.

Jedan od nacina na koji je vlada vrsila pritisak na medije - kako pre, tako i posle ubistva - bio je preko Bebe Popovica, kontroverzne licnosti koja igra glavnu ulogu u prikupljanju donacija za DS i saveznice partije. Za sobom ima pozamasno iskustvo u napadima na nezavisne medije, a njegovo je prisustvo izazivalo toliko kontroverze da ga sredinom 2002. Djindjic primorao da napusti polozej sefa Biroa za komunikacije i javnu scenu.⁴⁷ U vreme vanrednog stanja Popovic se ponovo pojavio na svom starom radnom mestu, koristeći brifinge za novinare da napada politicke protivnike. U tom periodu je pozvao nekoliko novinara telefonom i na nedopustiv i vulgaran nacin kritikovao njihov rad, pri tom im citirajuci pojedinosti iz njihovih tajnih policijskih dosijea.⁴⁸ Popovic se cak usredsredio i na londonski Institut za izvestavanje o ratu i miru (Institute for War and Peace Reporting), optuzivsi urednika za Balkan Gordanu Igric da namerava da tekst iz zabranjenih novina *Nacional* objavi na stranicama konzervativnog casopisa *Srpska rec*.⁴⁹

Koristeći taktiku iz Milosevicevog doba, Popovic je na osnovu novog Zakona o javnom informisanju tuzio Fond za humanitarno pravo Natase Kandic, B92, urednika *Blic News-a* Zeljka Cvijanovica, nedeljnik *NIN* i *Vreme*, dnevni list *Vecernje novosti*, i bivseg jugoslovenskog predsednika Kostunicu. Isto je tako vladin kandidat u Radiodifuznom savetu sa Kosova Goran Radenovic

⁴⁷ Iz razgovora MKG sa izvorima iz diplomatije i medija. Vidi takođe "Premijer mi je rekao", *NIN*, 26. juni 2003. "M. Becejic: Povodom pretnji G. Susi", Deutsche Welle, 24 april 2003.

⁴⁸ "Vlada i DS: popriste borbe za Djindjicevo nasledje", *Blic News*, 14. maj 2003. Među tim novinarima bili su Gordana Susa iz nezavisne produkcijske grupe VIN, Milos Vasic (*Vreme*) i Veran Matic (B92): "Anem: Pretnje G. Susi", *Politika*, 22. april 2003. Popovic je pozivao i pretio i drugim novinarima, kao sto su Zeljko Cvijanovic i Aleksandar Tijanic. Vidi saopstenje za javnost Fonda za humanitarno pravo od 16. juna 2003. V. takođe "Susa: Beba mi psovao mater", *Kurir*, 2. juli 2003.

⁴⁹ "Serbia: Popovic Inquiry Calls" ("Srbija: Popovicevi ispitivacki pozivi"), Institute for War and Peace Reporting, Balkans Crisis Report (Izvestaj o balkanskoj krizi) br. 425, 25. april 2003. Iz razgovora MKG sa beogradskim urednicima.

podneo tuzbu protiv Vladimira Vodinelica koji je podneo ostavku na clanstvo u tom telu u znak protesta zbog njegovog imenovanja. i Radenovic i Popovic se pozivaju na dusevni bol koji su pretrpeli. Pored toga, Ministarstvo unutrasnjih poslova je podnelo krivicnu prijavu protiv *Blic News-a* zbog objavljivanja lazних tekstova.⁵⁰ Ranije pro-Miloseviceva, a sada pro-vladina televizijska stanica Pink objavila je da tuzi *Vreme* zbog napisa o finansijskoj i politickog pozadini ove medijske organizacije. Sve u svemu, protiv medija se vodi oko 220 sudskih sporova, od kojih su mnoge pokrenuli ili bivsi bliski prijatelji Milosevica ili sadasnji zvanicnici iz vlade.⁵¹ Efekat svega ovog bilo je prilicno zastrasujuci.

Zajedno uzevsi, svi su ovi dogadjaji rezultirali ozbiljnim ogranicenjima slobode medija.. Neki se urednici boje da se mogu naci na sudu, dok se mediji pribojavaju da im moze biti uskracena nacionalna frekvencija. Zbog svega toga, mediji su neuporedivo zatvoreniji i manje slobodni nego pre ubistva Djindjica, dok je necenzurisano razmatranje teskoca s kojima se Srbija suocava u vremenu tranzicije, kao sto su ratni zlocini i korupcija u vladi, prakticno nepostojece. Osamnaest vodećih medijskih licnosti je 18. juna 2003. potpisalo i poslalo vladi dokument pod nazivom "Mediji u Srbiji" u kojem su otvoreno izrazili svoje nezadovoljstvo.

Napadi na medije i flagrantno nepostovanje i krsenje zakona kritikovali su Jan Blankert, sef Delegacije EU u Beogradu, kao i holandski ministar spoljnih poslova Jap de Hup Sefera, u svojstvu predsedavajućeg OEBS.⁵² Mauricio Masari, ambasador OEBS u Beogradu, izazvao je paznju javnosti svojim stavom, i javno je i privatno vrsio pritisak na vladu da preispita svoje ponasanje prema medijima, narocito u vezi Saveta za radiodifuziju.⁵³

Kao odgovor na kritike o Savetu za radiodifuziju, srpski parlament je 15. jula 2003. jos jednom glasao i potvrdio clanstvo tri sporna vladina kandidata. Vladine reformske preporuke su bile

⁵⁰ "Sezona tuzibaba", *NIN*, 5. juni 2003.

⁵¹ "NUNS: tenzije između vlasti i medija stete obema stranama", vebsajt B92, 19. juni 2003.

⁵² "Zakon se nikada i nigde ne sme krsiti", Polozej medija u Srbiji, 5. juni 2003, www.freeb92.

⁵³ "Mauricio Masari za transparentan izbor Saveta za radiodifuziju", *Danas*, 4. juli 2003.

okrnjene, jer je DS bila primorana da se osloni na glasove tri najdesničarskije nacionalističke partije u Srbiji - SPS, SNS i SSJ. Ambasador OEBS Masari je javno komentarisao da je ova procedura i dalje u ocitoj suprotnosti sa Zakonom o radiodifuziji.⁵⁴

Vlada će po svojoj prilici nastojati da do izbora održi medijska ograničenja. Srbija mora da preduzme značajne korake u smislu modifikovanja ili povlačenja vazecih zakona, i garantovanja slobode medija, ako nista drugo onda da bi ispunila svoje obaveze prema Savetu Evrope. EU treba svakako ovim da uslovi dalje pridruživanje i finansijsku pomoć, a Kongres SAD treba da razmotri da li da i slobodu medija postavi kao uslov za neprekidnu pomoć.

B. PRAVOSUDJE

Neuspeh u reformi pravosuđa je verovatno jedno od najvećih razočarenja u post-milosevićevoj Srbiji. Ministarstvo pravde je vrlo malo učinilo za uklanjanje korumpiranih sudija i Milosevićevih ljudi, i reforme sistema. Zakon o reformi pravosuđa je usvojen u leto 2001. godine, ali gotovo da nista nije promenio. Danas, 30 meseci nakon zbacivanja Milosevića, u Srbiji i dalje funkcionise njegov gotovo netaknut pravosudni sistem.

Cest je utisak da Ministarstvo pravde opstruira reformu. Ministar Vladan Batić retko prisustvuje sednicama Vrhovnog saveta pravosuđa. U razgovoru sa MKG, zamenik ministra pravde Dusan Protić izbegao je odgovor na pitanje da li će i kada doći do promena kako u Ministarstvu, tako i u pravosuđu.⁵⁵ U vreme DJindjićevog ubistva, srpsko pravosuđe je umnogome zavisilo od volje političara, kao i ljudi postavljenih još u doba Milosevića. Cesto je optuživano za korupciju, sporost i podloznost političkoj kontroli.

Nakon ubistva, situacija u pravosuđu se još više pogorsala. Vlada je uspostavila kontrolu nad pravosudnim sistemom. Brojne sudije i tužioci su otpušteni mimo procedure, ili su primorani da podnesu ostavke, uključujući tu 35 sudija Vrhovnog suda Srbije koje je srpski parlament

smenio u suprotnosti sa vazecim zakonom⁵⁶ i to u vreme kada je Veliko personalno veće Vrhovnog suda - telo nadležno za imenovanja i smenjivanja sudija - bilo privremeno raspusteno. Novog vršioca dužnosti predsednika Vrhovnog suda imenovala je vrsilac dužnosti predsednika Srbije Nataša Micić.

Mada je bez sumnje davno trebalo krenuti u "veliko spremanje" Milosevićevog pravosuđa, ovi postupci su neodoljivo podsećali na lov na vestice. Neke sudije su bile primorane da napuste svoje funkcije jer su insistirale na očuvanju nezavisnosti od političke kontrole. Razmere onoga što je vlada činila izazvale su zabrinutost ABA-CEELI, podugovaraca USAID, u pogledu političke prirode ovih čistki.⁵⁷

Vlada je progurala nekoliko zakona kojima su policiji data izuzetna ovlašćenja, dok je pravosuđe sve više činila zavisnim od političara. Ovi zakoni su takodje u suprotnosti sa standardima Saveta Evrope. Zakon o borbi protiv organizovanog kriminala i Zakon o javnom tužilaštvu samo su dva od zakona koji će morati da se promene. Batić je najavio da će problematičnije odredbe biti modifikovane do kraja leta, mada ima razloga za sumnju da će to toga doći.⁵⁸

Zakon o organizovanom kriminalu daje policiji ogromna ovlašćenja da lica može držati u pritvoru do 90 dana bez podnošenja tužbe ili sudskog naloga - rec je o ocitom krsenju Ustavne povelje Srbije i Crne Gore, ali i brojnih instrumenata o ljudskim pravima, koje su potpisale Srbija i Crna Gora, kao i statuta Saveta Evrope. Sudija Ustavnog suda Srbije Mirjana Rasić, zadužena za recenziju ovog zakona, napisala je da je on neustavan. Nakon toga bila je izložena zlostojom pritisku "neformalnih centara moći" da promeni svoj stav. To se ispoljavalo kroz detaljno analiziranje njene studije, a u praksi kroz traganje za greskama koje mogu biti upotrebljene protiv nje.⁵⁹ Zakon o javnom tužilaštvu omogućava vladi da igra ključnu ulogu u imenovanju tužilaca, čime se ranije bavio Visoki savet pravosuđa kao stručan pravosudni organ. Novim zakonom stvoren je Savet za pitanja pravosudne administracije, laičko telo koje, s izuzetkom predsednika Vrhovnog suda, uglavnom čine političari. Ovo telo

⁵⁶ *Službeni glasnik*, 19. mart 2003.

⁵⁷ Iz razgovora MKG sa beogradskim pravnicima.

⁵⁸ Iz razgovora MKG sa zamenikom ministra pravosuđa Dusanom Protićem.

⁵⁹ Iz razgovora MKG sa ljudima iz srpskog pravosuđa.

⁵⁴ "Masari o pismu: promasivanje smisla", B92, 15. juli 2003.

⁵⁵ Iz razgovora MKG sa zamenikom ministra pravde Dusanom Protićem.

stavlja sudije pod politicku lupu i prakticno ih podvrgava direktnom nadzoru izvršne vlasti.

Za vreme vanrednog stanja mnogi su članovi vlade i policijski zvaničnici kritikovali pravosudni sistem zato što nisu podignute optužnice u mnogim slučajevima kriminala, koji su bili u zizi interesovanja javnosti. Zato je javnost bila pod nedvosmislenim utiskom da sudovi prikrivaju organizovani kriminal. Ove kritike su previdele činjenicu da je po srpskom pravosudnom sistemu policija, a ne sudije ili tužioc, ta koja je prevashodno dužna da prikupi dokaze i prezentira ih sudu. Sudovi mogu postupati samo na osnovu takvih dokaza. Vlada je tokom operacije "Sablja" preko medija često napadala pravosudje, s ocitim ciljem da se skrene pažnja sa propusta policije, ali i zastrasi pravosudje i oslabi njegov autoritet.

Srpski političari su objavili da žele da uspostave sistem domaćih sudova u kojima će se suditi za ratne zločine. U saradnji sa Međunarodnim udruženjem advokata, OEBS i Savetom Evrope, Ministarstvo pravde je sastavilo nacrt zakona koji je usvojen u parlamentu jula 2003. godine. Namera je vredna svake pohvale. No, Batic je ukazao da će se ti sudovi baviti samo "ljudima koji su povukli orož", a onima koji su izdavali naredjenja, od kojih su mnogi još uvek na položajima u policiji, BIA i vojsci.⁶⁰ Uloga policije u prikupljanju dokaznog materijala je ključna u procesu sudjenja za ratne zločine. Sud mora da se oslanja na materijal koji mu je dostavila policija, a dosadasnje iskustvo s takvim sudjenjima u Srbiji pokazalo je da su optužnice uglavnom potkrepljene slabim i lose pripremljenim dokaznim materijalom. U tom smislu indikativan je slučaj Dejana Demirovica koji je optužen za masakr u Podujevu od 28. marta 1999. Kanadska vlada je odbila da isporuci Demirovica, jer joj je srpska vlada dostavila dokaze koji nisu zadovoljavali pravne standarde Kanade.⁶¹

Kada se ima u vidu katastrofalno stanje pravosudnog sistema Srbije, pa tome doda umesanost policije u brojne ratne zločine i vodeća uloga koju će ona imati u procesu istrage, izgledi ovakvog domaćeg tribunala za ratne zločine su prakticno nikakvi.

C. LJUDSKA PRAVA

Za vreme vanrednog stanja zatvoreno je ili uhapšeno preko 10.000 lica, i bilo je brojnih kršenja ljudskih prava, od zadržavanja u pritvoru bez prava na advokata do batinanja, torture i gusenja. Vlada je u početku odbijala da dozvoli grupama za ljudska prava i međunarodnim organizacijama da posete zatvore, i tek je sredinom aprila popustila pod snažnim međunarodnim pritiskom. Čak i tada su posete bile ograničene na Visoki komesarijat UN za ljudska prava, OEBS i Kancelariju OEBS za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), a i uslovi poseta su bili donekle ograničeni. Vlada tek treba da dozvoli ulazak u zatvore svakoj grupi nezavisnih kontrolora, kao što su Fond za humanitarno pravo, Helsinski komitet ili Hjuman rajts voc (Human Rights Watch).

Na osnovu poseta, OEBS, ODIHR i UN su sastavili zajednički izveštaj o situaciji u zatvorima i tretmanu pritvorenika i zatvorenika, koji su predali Ministarstvu unutrašnjih poslova.⁶² Izveštaj je prevashodno bio fokusiran na već postojeće uslove u zatvorima, i malo se bavio problemom tretmana zatvorenika tokom vanrednog stanja i posebnim ovlašćenjima koja su s tim u vezi data policiji. Prema izveštaju, otkrivena su samo dva slučaja torture i maltretiranja pritvorenika. Kritika se odnosila na veliki broj pritvorenih, i to uglavnom na osnovu ovlašćenja policije, bez sudskog naloga, i na dugo zadržavanje u pritvoru, često bez odgovarajući tužbi. U mnogim slučajevima zatvorenicima nije bio omogućen susret sa pravnim zastupnikom ili članovima porodice. Bilo je slučajeva kada je policija negirala da su neka lica uhapšena. Ministarstvo pravde je pokušalo da minimizira nalaze izveštaja.⁶³

Institut za izveštavanje o ratu i miru (The Institute for War and Peace Reporting - IWPR) smatra da je OEBS ublažio izveštaj. Dokumentovao je brojne slučajeve torture i maltretiranja tokom vanrednog stanja, uz pretpostavku da je najmanje 30 posto

⁶⁰ "War Crimes Bill Less Than It Seems"/"Zakon o ratnim zločinima manje značajan nego što izgleda"/, Institute of War and Peace Reporting, BCR br. 440. 20. juni 2003.

⁶¹ Iz razgovora MKG sa advokatom Goranom Rodicem.

⁶² "Poverljivi memorandum ministarstvima pravde i unutrašnjih poslova Republike Srbije. Prvi nalazi i preporuke na osnovu poseta pritvorenicima u Beogradu, 14-15. aprila 2003" / OEBS, ODIHR, UNHCHR, 24. april 2003.

⁶³ Iz razgovora MKG sa zamenikom ministra pravde Dusanom Proticem.

uhapsenih bilo izloženo policijskoj torturi.⁶⁴ Nesporno je da je bilo policijske torture i da je ona bila mnogo zastupljenija nego što je to konstatovano u izveštaju UN/OEBS/ODIHR. Fond za humanitarno pravo je podneo tuzbe u ime nekoliko žrtava torture, i dokumentovao brojne druge slučajeve torture.⁶⁵

Vodeći političari i policijski zvaničnici su tokom vanrednog stanja često optuzivali tek uhapsena lica za saucenstvo u teskim krivičnim delima. Kada su konačno podignute, tuzbe u mnogim slučajevima nisu odražavale ono što je u javnosti rečeno. Jedan od uhapsenih tokom operacije "Sablja", Kostunicin savetnik za nacionalnu bezbednost Rade Bulatović držan je u pritvoru tri meseca i potom pušten na slobodu. Mada je protiv njega podneta prijava, Bulatović još uvek nije optužen.⁶⁶ Druge istaknute političke ličnosti povezane sa Kostunicom, koje su uhapsene i potom puštene na slobodu se očito nalaze u političko-pravnom procepu, s obzirom da ni njih policija nije zvanično optuzila.

D. MILOSEVICEVI ORGANI BEZBEDNOSTI

Nereformisane bezbednosne službe iz Milosevićevog doba, naročito BIA i policija, verovatno predstavljaju najozbiljniji dugoročni problem s kojim se Srbija suočava. Otkako je Milosević zbačen s vlasti, policija nastoji da se javnosti predstavi u novom, prijateljskom svetlu, što podrazumeva i nerado uključivanje specijalnih jedinica ili preteranu upotrebu sile protiv demonstranata. S aspekta odnosa sa javnošću, čini se da ovo prikazivanje u prijateljskom svetlu ima efekta. Ali, promena fasade nije isto što i promena strukturalnih nedostataka.

Operacija "Sablja" je otkrila da su većina počinilaca brojnih ubistava i kidnapovanja bili pripadnici policijskih formacija ili Državne bezbednosti (DB/BIA), ili s njima povezani preko kriminalnih radnji koje su se mogle proglasiti "netacnim". Takođe je otkriveno da su policija i DB/BIA tesno saradjivali sa delovima organizovanog kriminala kroz aktivnosti koje su se kretale od sverca droge do krađe

automobila. Činjenica da su policija i BIA tako dugo prikrivali tako mnogo javnosti poznatih krivičnih dela otkrivenih u operaciji "Sablja" nedvosmisleno optužuje te organizacije i trebalo bi da otvori pitanje delovanja ministra unutrašnjih poslova. Trebalo bi takođe da pobudi sumnje u ulogu koju policija i BIA mogu nastaviti da imaju u organizovanom kriminalu i zataskavanjima budućih krivičnih aktivnosti. Ovo bi trebalo da bude alarm za vladu da shvati da je potrebno pokrenuti ozbiljne reforme u policiji i BIA, kao i upozorenje međunarodnoj zajednici o tome kakvu opasnost srpske službe bezbednosti predstavljaju za demokratske institucije i napore da se zemlja dalje integriše u evro-atlantske institucije.

Pokazuje se da i BIA i policija raspolazu značajnim informacijama o političkim ubistvima, ratnim zločinima i raznim vrstama ekonomskog kriminala koji se odvijao u doba Milosevića, a s kojima nisu izašli u javnost verovatno da bi zaštitili svoje ljude.⁶⁷ Oni koji su bili upleteni u takve aktivnosti formirali su moćne paralelne strukture u okviru organa bezbednosti, koje igraju značajnu ulogu u opstruiranju saradnje sa Hagom i pružaju snazan otpor borbi protiv organizovanog kriminala. I, kao vrlo značajno s aspekta buduće evropske integracije Srbije, ove se paralelne strukture aktivno suprotstavljaju formiranju delotvornih demokratskih institucija i struktura, i to naročito u pravosuđu, a ujedno podržavaju i nastojanja da se ogranice medijske slobode.

Nema sumnje da je Jovica Stanić imao (i možda još uvek ima) najveći uticaj na BIA. Šef Milosevićeve DB sa najdužim stazom i jedno vreme drugi najmoćniji čovek u Srbiji, Stanić je čak i nakon što je uklonjen 1998. godine nastavio da deluje iz senke u svetu srpske politike. Nakon pada Milosevića i potom smene Radeta Markovića sa mesta šefa DB od strane DOS, Stanić je - mada zvanično u penziji - uspeo da sebi odane pojedince razmesti na ključna mesta u DB/BIA. Iako je Stanić sada iza resetaka u Hagu, ne sme se potceniti njegov uticaj i uticaj njegovih sticenika na domaću političku scenu.

Mada je preduzela neke početne pozitivne korake u civilnoj kontroli vojnih službi bezbednosti (KOS), vlada apsolutno ništa nije učinila da demontira stari aparat državne bezbednosti preko kojeg je Milosević angazovao kriminalce da obavljaju

⁶⁴ "Srbija: pritvorenici potvrđuju torturu" /"Serbia: Detainees Allege Torture"/, Institute for War and Peace Reporting, Balkans Crisis Report br. 434, 3. juni 2003.

⁶⁵ Vidi saopštenja za javnost Fonda za humanitarno pravo od 17. i 18. juna, i 2. jula 2003.

⁶⁶ Iz razgovora MKG sa Bulatovićevim advokatom Gradimirom Nalićem.

⁶⁷ Iz razgovora MKG sa pojedincima bliskim državnoj bezbednosti i policiji.

akcije koje su se uvek mogle negirati, počev od etnickog ciscenja, trgovine narkoticima i ženama, do ubistava politickih protivnika. Osim promene naziva (DB je preimenovan u BIA) i formalnog izmestanja iz Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) pod neposrednu kontrolu kabineta predsednika vlade, malo toga se promenilo. Čak i posle DJindjicevog ubistva BIA je ostala gotovo potpuno nereformisana, bez javnog nadzora ili stvarne parlamentarne kontrole. Malo toga ukazuje da je vlada u stanju da nadgleda ili upravlja aktivnostima ove organizacije.

BIA je u celosti duboko upletena u kriminalne aktivnosti, kao i u mnoge druge nelegalne delatnosti u vreme vladavine Milosevica.⁶⁸ Izgleda da ima skrivene veze u bar dve banke - u Komercijalnoj banci i Kapital banci - i da ima dobre odnose sa jos jednom, Cepter bankom.⁶⁹ Bavila se trgovinom oruzjem preko "paravanskih" firmi kao sto je Grmec. Njen je najopasniji deo takozvana vojna linija koju cine bivsi oficiri KOS, koji su tu presli iz vojske početkom 90-ih. Mnogi od njih se bave ekonomskim poslovima vezanim za neke od pomenutih banaka.⁷⁰

Kljucni pripadnici BIA su ostali tesno povezani sa Crvenim beretkama i zemunskim i surcinskim klanovima, delom i zato sto su Crvene beretke bile deo komandnog lanca drzavne bezbednosti, i predstavljale kljucni deo podrucja zajednickog delovanja drzavne bezbednosti i kriminalnog podzemlja. Takodje, izgleda da imaju udela u "nacional-patriotskoj" propagandi nacionalisticke desnice.

Sposobnost BIA da blokira reforme i opstruira obracun sa ekonomskim i organizovanim kriminalom moze se uociti kroz tri specificka primera. Prvo, od kako je DOS dosao na vlast oktobra 2000, gotovo da nijedna krivicna prijava nije podneta protiv pripadnika bivseg rezima, uprkos tome sto je njihova kriminalna delatnost bila dobro dokumentovana. Drugo, iako su srpske vlasti

izdale nalog za hapsenje Mire Markovic - zene Slobodana Milosevica - zbog umesanosti u najmanje jedno poznato ubistvo, kao i mogucu upletenost u ubistvo DJindjica, jos uvek taj nalog nisu prosledile Moskvi gde se ona, kako se veruje, nalazi.

Treci i najocitiji dokaz moci koju ima BIA jesu jos uvek nerasvetljena ubistva novinara i izdavaca Slavka Curuvije, i bivseg agenta DB Momira Gavrilovica. Curuvija je ubijen 11. aprila 1999. za vreme NATO bombardovanja. Objavljeni su zapisnici i dokumenti⁷¹ na osnovu kojih se moze zakljuciti da je DB pratila Curuviju sve do par minuta pre nego sto je ubijen, kada je povucena grupa zaduzena za njegovo pracenje. Sve do danasnjeg dana vlada nije objavila imena ljudi koji su naredili da se Curuvija prati i ubije, niti ime ubice. Implikacija da policija, BIA i visoki zvanicnici vlade znaju ko je odgovoran, ali to ne objavljuju da bi zastitili jos uvek aktivne pripadnike, a cak i mozda nekoga u vladi, veoma je zabrinjavajuca.

Ubistvo Gavrilovica avgusta 2001. izazvalo je veliki skandal, jer se on tada upravo vraćao sa sastanka sa predsednikom Kostunicom u Palati federacije, gde je njegovom kabinetu preneo informaciju o povezanosti srpske vlade i organizovanog kriminala.⁷² Posto nije bilo nikakve istrage, izgleda da pojedinci na visokim položajima u BIA - a mozda i u srpskoj vladi - ne zele da ta informacija dospe u javnost, jer se boje da bi mogla nekoga kompromitovati.

Definitivno je utvrđeno da su pripadnici BIA bili umesani u ubistvo DJindjica. Medjutim, razmere upletenosti BIA su nejasne.⁷³ Zamenik nacelnika Milorad Bracanovic uhapsen je zbog saucesnistva u zaveri. Dva dana pre ubistva iskljucene su spoljasnje kamere na zgradi vlade. Nekoliko clanova jedinice zaduzene za obezbedjenje nalazilo se na platnom spisku Zemunskog klana kojem su javili kada je DJindjicev automobil krenuo iz njegove zvanicne rezidencije ka zgradi vlade. Umehanost BIA, kao i cinjenica da vlada nije

⁶⁸ Iz razgovora MKG sa diplomatskim izvorima i beogradskim analiticarima.

⁶⁹ Dokument Departmana OHR za borbu protiv sive ekonomije /OHR Anti-Fraud Department/ o Zepet korporacijama i njihovim aktivnostima. Iz razgovora MKG sa ekonomskim ekspertima. Narodna banka je sada zbog neregularnosti u radu oduzela dozvolu za rad Kapital banci. "Oduzeta dozvola za rad Kapital banci", B92, 15. juli 2003.

⁷⁰ Iz razgovora sa poslanicima srpskog parlamenta.

⁷¹ "Dokument o odgovornosti sefova drzavne bezbednosti Srbije i Beogradu za ubistvo Slavka Curuvije", Beta, 31. oktobar 2000.

⁷² Izvestaj MKG za Balkan br. 117, *Tranzicija Srbije: reforme pod opsadom*, 21. septembar 2001.

⁷³ "Pripadniku BIA za ubistvo Djindjica 1.200 evra", Blic, 22. april 2003.

uspela barem da ocisti tu organizaciju, zabrinjavaju.⁷⁴

Tu je i problem visoko rangiranih, duboko kompromitovanih pojedinaca na ključnim mestima u ostalim službama bezbednosti. Nigde se kao u slučaju masakra u selu Meje 27. aprila 1999. godine, kada je brutalno ubijeno 129 civila toliko ne ocituje cvrsta povezanost mogućih ratnih zločinaca. Pukovnik KOS Momir Stojanović je navodno izdao naredbu za masakr,⁷⁵ dok se pokazalo da su ubistva izvršile snage Pristinskog korpusa pod komandom generala Vladimira Lazarevića, potpomognute specijalnom policijskom jedinicom (PJP) kojom je komandovao Goran Radosavljević-Guri.⁷⁶ Snage MUP pod komandom Srećena Lukića su potom uklonile neka tela i prevezla ih do masovne grobnice, iskopane na poligonu za obuku policije u Batajnici, nadomak Beograda. Stojanović je danas šef KOS, Lazarević je još uvek aktivan, Radosavljević je komandant Zandarmerije, a Lukić komanduje policijom u uniformama. Lukić je takođe odgovoran što istraga masovne grobnice u Batajnici još nije privedena kraju. Iako su tela sahranjena na dobro čuvanom policijskom poligonu, pokazalo se da ni nakon dve godine istraga još uvek tapka na mestu.

Pored BIA i KOS, danas u Srbiji postoji još nekoliko organa bezbednosti. Zandarmerija ima svoju obavestajnu službu. Diplomate iz EU i zvaničnici DOS rekli su MKG da je u okviru kabineta predsednika vlade formirana nova obavestajna služba pod upravom Zorana Janjusevića i Bebe Popovića. Uz KOS, vojska ima i obavestajnu službu (VOS). Ministarstvo inostranih poslova ima vlastiti obavestajni ogranak u okviru kuće, koji je navodno zadužen za prikupljanje obavestajnih podataka iz

---

⁷⁴ O tome koliko malo je vlada bila spremna da pozove BIA na odgovornost, ako ni zbog čega drugog onda zbog propusta koji su doprineli smrti Đinđića, govori i neverovatna činjenica da je lice odgovorno za bezbednost zgrade sprške vlade - Milovan Sekulović – od tada unapređen za novog šefa takozvane Seste uprave, zadužene za bezbednost svih visokih zvaničnika vlade. Iz razgovora MKG sa izvorom iz MUP.

⁷⁵ Hugh Griffiths, "Humanitarian or War Criminal" /"Filantrop ili ratni zločinac"/, *Transitions Online*.

⁷⁶ Vidi Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju /The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia/, Exhibit #143, OTP Reference #K 1136, pismena izjava, slučaj IT-02-54-T, Tuzilac vs. Slobodan Milošević: Kosovo /The Prosecutor vs. Slobodan Milošević: Kosovo/, 9. maj 2002.

inostranstva. Međutim, ta se mreža raspala i izgleda da se obavestajne delatnosti Ministarstva spoljnih poslova sada odvijaju prevashodno unutar Srbije.⁷⁷ Produkt svega toga je obavestajni rat u kojem agencije i njihovi saradnici iz redova političara rade prekovremeno kako bi spajunirali političke protivnike i diskreditovali ih putem medija.

Pre nego što Srbiju i Crnu Goru primi u Partnerstvo za mir, NATO treba da zahteva da se ove obavestajne službe racionalizuju i podvedu pod parlamentarnu kontrolu. Sama BIA se mora raspustiti, a najmanje dvadesetorici njenih ključnih ljudi treba zabraniti dalje bavljenje obavestajnim radom.

---

⁷⁷ Iz razgovora MKG sa jednim bivšim izvorom iz vlade.

IV. ZASTO VLADA NE MOŽE DA NASTAVI REFORME

Jedan od trendova koji izaziva najveće uznemirenje od prestanka vanrednog stanja krajem aprila je očigledno popustanje u borbi protiv organizovanog kriminala. Likovi iz podzemlja s obrijanim glavama, za volanom svojih automobila BMW – od kojih su mnogi bili u pritvoru za vreme vanrednog stanja – već su se vratili na ulicu. Oni i njihovi skupi automobili ponovo se vidjaju na mestima koja su u trendu, po beogradskim noćnim lokalima, restoranima na reci i kafeima duž Ulice Strahinjica bana. Cena droge je pala na nivo pre atentata.⁷⁸ Vlada se izgleda zadovoljava time da obracun ograniči na Zemunski i deo surcinskog klana,⁷⁹ skoro i ne dirajući u kriminalce u ostalom delu Srbije. Bez obzira na ogromnu podršku naroda da se nastavi s obracunom i da se on proširi i na veće “privredne” kriminalce, malo je verovatno da će se to i dogoditi.

Srpska vlada je izgleda nesposobna da nastavi nove reformske procese i verovatno neće biti u stanju da od sada pa do narednih parlamentarnih izbora napravi iole značajan napredak. Dok je DJindjić bio živ, postojao je neko ko je imao snagu ličnosti i želju da sprovodi reforme, neko ko je bio sposoban da uravnotežuje međusobno konkurentne interese članova koalicije. U današnjoj Srbiji ni jedan političar nema takav autoritet. Posebni interesi su očigledno sve više u stanju da blokiraju reforme i održe status quo ili da, u nekim slučajevima, stvari čak vrata na stari sistem. Brojne male partije u vladajućoj koaliciji, kao i rastuća zaduženost DS i DOS kod Milosevićeve finansijske oligarhije, stvorili su okruženje u kome do promena neće doći bez značajnog pritiska spolja i svežeg podsticaja koji bi stvorili novi izbori. Zbog toga će međunarodnoj zajednici biti teško da sadašnju vladu posmatra kao “reformsku”, ukoliko ne ostvari značajan napredak.

⁷⁸ Iz razgovora MKG sa izvorima iz srpskog sudstva. Vidi takođe “Droge ima na ulici, cena je ista”, *Blic*, 27. juni 2003.

⁷⁹ Deo Surcinskog klana koji je povezan sa Ljubisom Buhom – Cumetom.

A. NOVA SRPSKA POLITICKA OLIGARHIJA

Nevoljnost da se nastavi s obracunom odraz je moći finansijskih struktura iz Milosevićevog doba koje su se – sada bez strogog nadzora koji je nekada vrsio svrgnuti diktator – transformisale u novu srpsku oligarhiju koja finansira mnoge od vodećih političkih partija i ostvaruje ogroman uticaj na odluke vlade. Neka preduzeća prvobitno su formirana kao fasada za državnu bezbednost ili Vojnu kontraobavestajnu službu (KOS), dok su druga radila po neposrednim željama vladajućeg para. Veliki broj ovih preduzeća je, pod Milosevićem, profitirao od specijalnih nezvaničnih monopola i povlašćenog deviznog kursa. Za uzvrat, mnoga od njih su finansirala rezim i njegove paralelne strukture.

Neki od ovih ljudi i preduzeća dobro su poznati prosečnim stanovnicima Srbije: Delta Holding (Milorad Misković), Karić (Bogoljub Karić), Pink (Zeljko Mitrović), Cepter (Milan Janković, zvani Filip Cepter), Kapital banka (DJordje Nicović), Toza Marković (Dmitar Segrt), Progres (Mirko Marjanović), Simpo (Dragan Tomić), Komercijalna banka (Ljubomir Mihajlović), Novkabel (DJordje Siradović), Stanko Subotić, Dibek (Milan Beko), ABC (Radisav Rodić), Hemofarm (Miodrag Babić), AIK Banka Nis (Ljubisa Jovanović) i Dijamant (Savo Knežević), samo su najpoznatiji među njima. Zbog podrške koju su davali Miloseviću i paralelnim strukturama karakterističnim za njegov rezim, mnogi od ovih ljudi ili preduzeća su se u nekom momentu nasli na listi EU za zabranu izdavanja viza, dok su drugima sredstva koja su imali u Evropi ili SAD bila zamrznuta.⁸⁰

U narodu vlada misljenje da su oni i njihova preduzeća bili povezani s Milosevićevim rezimom i da su od njega imali neposredne koristi. Izborna platforma DOS u septembru 2000. godine obećavala je da će ovakva preduzeća i njihovi vlasnici morati da odgovaraju za nedela koja su pocinili u prošlosti. Međutim, pod udarom zakona nasao se mali broj preduzeća Milosevićevih prijatelja. Često se smatra da je primena zakona o “ekstra profitu” selektivna, a samo je u nekoliko slučajeva doslo do naplate retroaktivnog poreza, možda u vrednosti 65 miliona

⁸⁰ <http://europa.eu.int/index.eu.htm#>;

<http://www.treas.gov/offices/eotffc/ofac/sdn/index.html>

evra.⁸¹ Pritom najviše uznemirava misljenje javnosti da – u vreme opsteg pogorsanja situacije u privredi – nije doslo do bitne promene u pogledu dominantnog položaja ovih kompanija, njihovog uticaja i pristupa javnim sredstvima.

Oligarhije su relativno lako uspele da izvrse tranziciju od starog ka novom rezimu, zbog sposobnosti da finansiraju politicke partije u Srbiji. Dok je Milosevic bio na vlasti najveći broj stranaka u koaliciji DOS primao je znacajna finansijska sredstva iz inostranstva, bilo od stranih vlada, NVO ili multinacionalnih organizacija. Posle 5. oktobra 2000. godine, priliv novca je presusio. U vreme kada su DOS-u bila potrebna sredstva za finansiranje politickih aktivnosti Miloseviceva finansijska oligarhija trazila je novog zastitnika. Njihove potrebe su se dobro uklopile. DOS sada stiti mnoge pajtase svog nekadasnjeg neprijatelja, u zamenu za finansiranje stranaka. Posto politicke partije u Srbiji, kako one na vlasti tako i one u opoziciji, koriste dareljivost finansijske oligarhije, reformski zamah u vladi sve vise slabi. Tako je oligarhija postala ključna prepreka reformama. Sistem finansiranja politickih partija u Srbiji bio je regulisan potpuno neodgovarajucim zakonom koji je prakticno onemogucio da politicke organizacije dobiju odgovarajuca sredstva na legalan nacin. To je, sa svoje strane, znacilo da ce svaka stranka koja pokusa da prikupi sredstva postati potencijalni predmet politicke ucene ili skandala, ako se otkrije izvor novca koji je dobila. U toku pisanja ovog izvestaja srpski parlament razmatra novi zakon kojim se regulise finansiranje stranaka. Iako je navodno opsezana, u pojedinostima je nedovrsen i jos je previse rano reci kako ce se sprovesti.

Moc nove srpske oligarhije, njen uticaj i veze sa vladom najjasnije su se mogle uociti na Djindjicevom pogrebu. Cetvorica od onih koji su nosili njegov kovceg (Beba Popovic, Dragoljub Markovic, Miodrag Kostic, i Cedomir Jovanovic) su ili i sami clanovi oligarhije ili su povremeno kritikovani u beogradskoj stampi zbog veza sa njenim pripadnicima i licnostima iz krugova organizovanog kriminala.⁸² Kostic i Markovic⁸³ su

poslovni ljudi koji se prvenstveno bave poljoprivrednim proizvodima. Za Kostica se zna da je finansirao politicke partije unutar DOS-a, da je održavao bliske odnose sa pokojnim premijerom i da je lepo zaradio i pod Milosevicevom i pod DOS-ovom vladom, dok je Markovic takodje bio u prisnim licnim odnosima sa pokojnim premijerom.⁸⁴ Posto Markovic zivi u Surcinu, beogradska stampa ga je cesto povezivala sa Surcinskim klanom, dok se Kosticevo ime stalno pojavljivalo u kontekstu afere sa secerom iz EU o kojoj se govori dalje u tekstu.⁸⁵ Energicni Jovanovic, potpredsednik srpske vlade i Djindjicev sticenic, nasao se u sredistu medijskog sporenja zbog navodno cestih kontakata sa clanovima i Surcinskog i Zemunskog klana, ukljucujuci i Cumeta, i sa Legijom.⁸⁶ Popovic – cija je uloga u odnosima s medijima vec opisana - odgovoran je za prikupljanje sredstava za DS, sto ga dovodi u neposrednu vezu sa oligarhijom.

Jos dve osobe koje imaju tesne veze sa finansijerima iz Miloseviceve ere drze ključne, uticajne položaje u kabinetu premijera Zivkovic. Njegov sef kabineta, Nemanja Kolesar, ranije je bio zaposlen u Delti, dok je Zoran Janjusevic, savetnik, prethodno radio i za drzavnu bezbednost i za kompaniju Cepter.

Ova nova srpska oligarhija dovoljno je mocna da nacionalni interes potcini sopstvenim privatnim, finansijskim interesima. Marta 2003. godine, EU je sprecila da srpske i crnogorske kompanije izvoze u Uniju domaci secer posto je jedan broj njih nekoliko puta uhvatila kako preprodaju secer koji nije poreklom iz Srbije. Tu se radilo o ukupnoj kolicini od oko 164.000 tona 2002. godine i jos 100.000 tona do aprila 2003.⁸⁷ Ovakvu malverzaciju su omogucili carinski preferencijali koje je EU odobrila Srbiji u pokusaju da stimulise njenu privredu, ali i obilno koriscenje lazniha faktura, sto je zahtevalo da srpski carinski i poreski

---

zato sto je shvatio njen potencijal za ostvarivanje profita: pilici, jaja i stocna hrana.

⁸⁴ “Ko su bogati biznismeni koji finansiraju srpske stranke. <http://www.srpskadijaspora.ifo/zemlje/srbija>.

⁸⁵ Iz razgovora MKG sa funkcionerima EU, ukljucujuci i zvanicnike Evropske komisije (EC) u Briselu i Beogradu. “Profit od secera 60 miliona evra”, *Blic*, 8. maj 2003.

⁸⁶ “EU sumnja na uvoz MK Komerca”, *Blic*, 3. maj 2003.

⁸⁷ i Iz razgovora MKG sa funkcionerima EU i EC iz Brisela. Razgovor MKG sa funkcionerom evropskog biroa za borbu protiv korupcije, OLAF.

---

⁸¹ z razgovora MKG sa ministrom za finansije Djelicem.

⁸² “Covic: Ko je s mafijom pio viski kraj bazena?”, *Blic*, 10. april 2003.

⁸³ Markovic je mozda izuzetak od ovog pravila. Za razliku od drugih oligarha, on je izgleda stekao bogatstvo a da nije dobio monopol ili povlasceni devizni kurs. Mozda zato sto je radio u oblasti koju niko drugi nije zeleo ni da takne, ili

sluzbenici okrenu glavu. Iako je EU upozoravala i jugoslovensku i srpsku vladu na ovu malverzaciju bar godinu dana pre suspenzije⁸⁸, članovima oligarhije bilo je dopušteno da nastave nelegalan izvoz secera, iako je bilo očigledno da to lako može značajno naskoditi odnosima sa EU. Izgleda da je razlog što Beograd nije preuzeo nikakvu meru to što neka od preduzeca koja su bila umesana u sve ovo finansiraju vodeće političke partije. Malobrojna sacica ljudi profitirala je na stetu nacionalnog interesa.

Kao što je to bio slučaj i sa svim drugim skandalima u koje su bili umesani funkcioneri i njihovi finansijeri, vlada je aferu sa secerom gurnula pod tepih. S izuzetkom malog preduzeca Interfrigo iz Uzica, koje je izvezlo manje od jednog procenta pomenutog secera, niko nije bio kaznjen.⁸⁹ Iako ga nijedan funkcioner vlade nikada nije javno optuzio da je učestvovao u ovoj radnji, Miodrag Kostic, vlasnik preduzeca MK Komerc i nekoliko secerana koje su privatizovane u protekle dve godine za sumu od tri evra, zaključio je da je neophodno da svoju odbranu glasno izloži javnosti, uključujući na kraju i konferenciju za novinare. i izvori iz EU i iz srpske carine tvrdili su MKG da je Kostic bio istaknuti izvoznik secera.⁹⁰ Ako i jeste tako, malo je verovatno da je Kostic bio sam. Među drugim preduzecima za koja se naveliko tvrdilo da su izvozila secer u EU su i državna naftna kompanija NIS.⁹¹ Kada je o skandalu izvestila stampa, šef carinske službe Vladan Begovic održao je konferenciju za novinare na kojoj je rekao da su mu preduzeca koja su umesana u aferu poznata i da će postupiti protiv njih, i o tome obavestiti javnost.⁹² Ministar finansija Bozidar Djelic – pod pritiskom vlade – odmah ga je uklonio sa funkcije.⁹³ To je samo jedan primer kako se privatnim interesima dopusta da nadjaceju državne, a u nekim slučajevima i da ih ostete.

Neki od Milosevicevih starih finansijskih oligarha koji su sada u dobrim odnosima s vladom pokušali su da svoje poslove usklade sa zakonom. Mnogi od

njih su se zadovoljiti time da ostanu u senci u nadi da će privući sto manje pažnje, dok su svoje poslove transformisali u legitimna privatna preduzeca. Ipak, oni i dalje igraju značajnu ulogu u politici i ekonomiji. Jedno od najvećih i najuspesnijih preduzeca, Delta Holding, koje se kako izgleda uklapa u ovaj obrazac.

Drugi su daleko aktivniji u politici. Jedan od najmoćnijih oligarha Milosevicevog doba Bogoljub Karic, vlasnik je banke, televizijske stanice, privatnog univerziteta, mreže mobilne telefonije i brojnih drugih poslova u Srbiji, na Kipru, u Kanadi i Rusiji. Guverner Narodne banke Mladan Dinkic javno ga je optuzio da kontrolise delove Milosevicevog privatnog bogatstva.⁹⁴ Karic se suprotstavljao naporima vlade da ga prinudi na placanje poreza na dobit iz Milosevicevog doba. Dinkic tvrdi da je Karic, da bi se umilio ljudima u vladi, dao ili da daje doprinos Ligi socijaldemokrata Vojvodine (LSDV) Nenada Canka, socijaldemokratama (SD) Slobodana Orlica, Demohriscanskoj Stranki Srbije (DHSS) Vladana Batica, Socijalistickoj narodnoj partiji Srbije Branislava Ivkovic i Stranki srpskog jedinstva (SSJ) Borislava Pelevica, koji zajedno imaju 55 poslanika u srpskom parlamentu.⁹⁵ Karic je upotrebio svoj uticaj da izbegne likvidaciju Astra banke, koja je konstantno u sukobu sa Narodnom bankom i srpskim i jugoslovenskih bankarskim propisima.⁹⁶ Svaki put kada bi narodna banka naložila likvidaciju Karic se obracao korumpiranom, sada raspustenom Saveznom sudu da spreči izvršenje naloga.⁹⁷ Sada kada je formirana nova državna zajednica Srbije i Crne Gore, on se okreće zloglasnom Trgovinskom sudu – sa cijim predsednikom Goranom Kljajevicem održava veze – kako bi nastavio da sprečava likvidaciju.⁹⁸ Dinkic tvrdi da je Karic nezakonito uticao i na sudstvo.⁹⁹

Mirko Marjanovic i Dragan Tomic su rangirani visoko na listi profitera iz Milosevicevog doba. Zbog međunarodnog pritiska, uključujući i Haski tribunal, Narodna banka i srpsko ministarstvo

⁸⁸ Iz razgovora MKG sa zvaničnicima EU i EC u Briselu

⁸⁹ Interfrigo je izvezao 290 tone secera. Iz razgovora MKG sa carinskim sluzbenikom.

⁹⁰ Iz razgovora MKG sa funkcionerima EU i carinske službe.

⁹¹ "Secer u Srbiji, a papiri na Cetinju", *Blic*, 6. maj 2003.

⁹² "Vladan Begovic: Nisam ucutkan". *Blic*, 17. maj 2003. Iz razgovora MKG sa Vladanom Begovicem.

⁹³ Iz razgovora MKG sa bivsim carinskim sluzbenikom.

⁹⁴ Izjava Mladjana Dinkica za TV B92, 13. juli 2003.

⁹⁵ MKG razgovor sa guvernerom Narodne banke Srbije Mladanom Dinkicem.

⁹⁶ «Saopštenje Narodne banke Jugoslavije», Beta 16. novembra 2001.

⁹⁷ Iz razgovora MKG sa guvernerom Narodne banke Srbije Mladanom Dinkicem.

⁹⁸ Ibid

⁹⁹ Ibid.

finansija uložili su značajan napor da pronadju njihove racune i postaraju se da ih Svajcarci zamrznu. Ipak, srpska vlada nije podnela krivicne prijave protiv njih dvojice. Ako se to uskoro ne desi, svajcarska vlada ce biti prinudjena da deblokira racune. Zasto Beograd posle dve i po godine jos nije podneo krivicne prijave moze se eventualno objasniti uticajem oligarha na politicare.¹⁰⁰

Pripadnici oligarhije su takodje ojacali svoj položaj u novoj nacionalnoj vladi Srbije i Crne Gore. Predsednik Svetozar Marovic je nedavno imenovao svoj ekonomski savet, u pokusaju da uveri EU kako su Srbija i Crna gora ozbiljno shvatile Akcioni plan koji zahteva EU. Medjutim, svi njegovi clanovi predstavljaju preduzeca iz Miloseviceve finansijske oligarhije, ukljucujuci i Karica, Ljubomira Mihajlovica, DJordja Nicovica, Slobodana Radulovica, Dragana Brkovicu i Ivu Armenka.¹⁰¹ Imajuci u vidu ulogu oligarha u sprecavanju reformi, njihovo imenovanje u savet za ekonomske reforme pre ce usporiti nego olaksati njihovo odvijanje.

B. KRIMINAL I VLADA

Od atentata, srpsku vladu sve vise kompromituju veze sa organizovanim i privrednim kriminalom. Krajem 2002. godine dva istaknuta clana njenog Saveta za borbu protiv korupcije, Cedomir Cupic i Slobodan Beljanski podnela su ostavke, tvrdeci da nisu zadovoljni napretkom u njegovom radu.¹⁰² Umesto da ispita valjanost njihovih argumenata, vlada je odgovorila kampanjom njihovog blacenja na televiziji Pink i preko dnevnika *Politika*, tvrdeci da je Cupic bio clan grupe organizovanog kriminala i da ima skrivena sredstva u Grčkoj, a da Beljanski ima lazni doktorat.¹⁰³ Zatim je 18. aprila Pravni projektni centar – NVO iz Milosevicevog doba koji služi kao fasada za desnicarske snage¹⁰⁴ – podneo

krivicnu prijavu optuzujuci Cupica da je saucesnik u ubistvu DJindjica jer je, svojim javno datim izjavama, pripremao atmosferu koja je dovela do atentata. On je takodje optuzio Cupica da je pokusao da unisti televiziju Pink. Tuzilac je ovaj slucaj - iako potpuno neosnovan – odmah prosledio istraznom sudiji.¹⁰⁵ Iako je Pravni projektni centar na kraju povukao tuzbu 20. maja, u kampanji protiv obojice ovih ljudi jasno se videla ruka sefa vladinog biroa za komunikacije Bebe Popovica.¹⁰⁶

Jos jedan primer vladinog opstruiranja borbe protiv privrednog kriminala i korupcije je slucaj Aleksandra Radovica, koga je imenovala za sefa i republicke uprave za javne prihode i Komisije za ispitivanje zloupotreba u privredi. Jedan od njegovih glavnih zadataka bio je da sacini spisak preduzeca koja su ostvarivala nezakonitu dobit pod Milosevicevim rezimom i bila duzna da retroaktivno plate porez po zakonu o ekstra profitu. Vlada je vise puta izvršila pritisak na Radovica da sa listi skine preduzeca koja su ocigledno nezakonito profitirala za vreme Milosevica. Nesporazumi sa vladom o tome kako postupiti s takvim preduzecima završeni su njegovom ostavkom septembra 2002. godine.¹⁰⁷ Radovic je izjavio da su na njega vrsile pritisak mocne licnosti bliske vladi, cije zvanicne funkcije nisu bile jasne.¹⁰⁸ Oligarh Bogoljub Karic izvršio je pritisak na Radovica preko Bebe Popovica¹⁰⁹, ali je kap koja je prelila casu i navela Radovica da podnese ostavku na funkciju i napusti zemlju bila skrivena podrška vlade preduzecu Progres Mirka Marjanovica.¹¹⁰ Marjanovic, pristalica i bliski

---

odupiruci se hapsenju. Vidi <http://ipc.50g.com/>. Predsednik izvrsnog odbora je Darko Trifunovic, koji ima tesne veze sluzbom drzavne bezbednosti. Iz razgovora MKG sa clanovima studentskog politickog udruzenja OTPOR. Vidi takodje "Mi nismo fantomi", *Vecernje Novosti*, 3. juli 2003.

¹⁰⁵ Iz razgovora MKG sa Cedomirom Cupicem. Vidi takodje analiticki program TV B92 "Utisak Nedelje" od 22. juna 2003.

¹⁰⁶ Iz razgovora MKG sa visim funkcionerom DOS.

¹⁰⁷ Vidi "Aleksandar Radovic podneo ostavku?", B92, 26. septembar 2002. Iz razgovora MKG sa pojedincima bliskim Upravi javnih prihoda i vodecim ekonomistima.

¹⁰⁸ "Radovic: bilo zahteva za skidanje sa lista ekstraprofitera, B92, 15. juli 2003.

¹⁰⁹ Iz razgovora MKG sa vaznim clanom DOS.

¹¹⁰ Posle negodovanja medija pocetkom jula 2003. godine zbog veza izmedju Miloseviceve finansijske oligarhije i vodećih politickih stranaka, G17 Plus je objavio da ce se Radovic vratiti u Srbiju da bi vodio komisiju koja ce ispitivati privredni kriminal, a koju je formirao G17 Plus.

---

¹⁰⁰ Intervju MKG sa finansijskim strucnjacima u Srbiji.

¹⁰¹ "Krupni kapital stupa na scenu", *Blic*, 14. juni 2003.

¹⁰² Savet za borbu protiv korupcije vec dovoljno ukazuje na deo problema. Osnovan 2002. godine da bi pomogao vladi u borbi protiv organizovanog kriminala, ovaj savet nikada nije profunkcionisao.

¹⁰³ Vidi sadrzaj vecernje emisije vesti TV Pink, *Politika* i *Apolo*, iz aprila i maja 2003.

¹⁰⁴ Na veb sajtu Pravnog projektnog centra postavlja se pitanje da li je zaista bilo masakra u Srebrenici, i nastoji da se odbrane dvojica haskih optuzenika koji su ubijeni

prijatelj Milosevica, bio je na funkciji premijera Srbije. Progres je bio uključen u brojne povlašćene poslove i pod starom i pod novom vladom, pre svega uvoz prirodnog gasa iz Rusije.¹¹¹

Otkako je srušen Milosevic, vlada još nije uhapsila, niti podnela krivične prijave protiv jednog broja nekadašnjih visokih funkcionera vlade, čija je navodna umesanost u krupan privredni kriminal i preusmeravanje javnih prihoda dobro dokumentovana. Među njima su i bivši glavni finansijski savetnik Milosevica i direktor Beobanke, bivši upravnik carina, bivši ministar finansija, bivši direktor Beogradske banke i bivši potpredsednik. Svi oni se neposredno vezuju za finansiranje Milosevićevih paralelnih struktura, pri čemu se smatra da su počinili brojna kršenja srpskog jugoslovenskog zakona i sumnja da su se u tom postupku obogatili.¹¹²

S obzirom na ono što se desavalo u poslednjih trideset meseci, uključujući i odsustvo akcije na ovom frontu u toku operacije "Sablja", malo je verovatno da će sadašnja vlada preduzeti ozbiljne mere protiv privrednog kriminala. A ako odluči da to učini, naći će na ozbiljne prepreke u Trgovinskom sudu. Ovaj sud je, pod vodjstvom svog predsednika, Gorana Kljajevica, postao ozloglašen po velikom broju neregularnosti. Njegov prethodni predsednik je javno optuzio Kljajevica da sudijske stolice popunjava ljudima koji su lojalni Surcinskom klanu i da pomaze nelegalno iznosenje deviza iz zemlje.¹¹³ Najsokantniji primer njegovog opstruiranja je verovatno anuliranje napora Narodne banke Jugoslavije da se likvidira Milosevićeva prijateljska banka Astra, i to na način koji je po opstem misljenju bio zakonski neregularan. Ovaj sud je takodje sumnjiv i zbog čestih "plastičnih operacija" dokumenata o registraciji preduzeća.¹¹⁴ Posle ubistva DJindjica, mnoge kompanije u kojima su saradnici Zemunskog klana bili navedeni kao vlasnici ili članovi odbora, postarale su se da se njihovi dokumenti o registraciji brzo izmene.¹¹⁵

"Radovic na celu odbora G17 Plus za ispitivanje zloupotreba", B92, 16. juli 2003.

¹¹¹ "Marjanovic: Radovic iznosi neistine", B92, 2. septembar 2002.

¹¹² Iz razgovora MKG sa izvorima u pravosuđu.

¹¹³ "Arezina: smenili su me Kljajevic i Kum", Blic 3. juni 2003.

¹¹⁴ Iz razgovora MKG sa visim funkcionerom DOS.

¹¹⁵ Iz razgovora MKG sa srpskim poslovnim ljudima.

Slične "operacije" radjene su i na dokumentima o registraciji preduzeća koja su vezivana za skandal sa izvozom oruzja u Irak 2002. godine.¹¹⁶

Srpski parlament upravo razmatra dva nacrtu zakona koja bi mogla da se odraze na Trgovinski sud: zakon o preduzecima i zakon o stecaju. Ako budu doneti bez značajnih izmena, ovi zakoni bi mogli pomoci da se delimično smanje mogućnosti za ovakav rad suda.¹¹⁷ Dok taj sud ne bude reformiran, tesko da se može ostvariti stvaran napredak u ekonomskim reformama i investiranju.

Prividna nespремnost da se nastavi obracun sa privrednim i organizovanim kriminalom već je dovela da značajnih razlika u javnim nastupima članova vlade. U danima nakon ukidanja vanrednog stanja, više političara iz vladajuće koalicije počelo je da izražava nezadovoljstvo zbog ograničenog njegovog ograničenog obima, uključujući i potpredsednike Nebojsu Covica i Miodraga Isakova, ministra pravde Vladana Batica i predsednika parlamenta Srbije i Crne Gore Dragoljuba Micunovica.

Covic je prvi nagovestio unutrašnje podele kada je u intervjuu televiziji izjavio da je barem jedan član vlade imao bliske veze sa Zemunskim i Surcinskim klanom i da je često posećivao sediste ovog prvog.¹¹⁸ Izrazio je zabrinutost da vlada neće otvoreno i brzo rešiti to pitanje i da neće sudski goniti sve koji su povezani sa ova dva klana. Očigledna meta Covicevog napada bio je tek naimenovani potpredsednik Cedomir Jovanovic, za koga su mnogi znali da je održavao bliske kontakte i sa Zemunom i sa Surcinom.¹¹⁹ Iako ga Covic nikada nije prozvao po imenu, Jovanovic je reagovao brzo i ljutito i porekao svaku vezu sa ovim bandama. Očigledno nezadovoljan nespремnošću vlade da se otvoreno suoči s ovim problemom, Covic je nastavio pritisak, i konačno izazvao odgovor Televizije Pink.

Ministar pravde Batic je, sredinom maja, takodje izrazio neslaganje s ograničenom obimom obracuna i na televiziji zapretio da će se povuci iz vladajuće koalicije ukoliko ne bude preduzeta obimnija akcija

---

¹¹⁶ Iz razgovora MKG sa visim funkcionerom MUP.

¹¹⁷ Iz razgovora MKG sa ministrom finansija Djelicem.

¹¹⁸ "Covic: Ko je pio viski kraj bazena", Blic, 10. maj 2003.

¹¹⁹ Iz razgovora MKG sa visim funkcionerima DOS, ličnostima iz političke opozicije i srpskim biznismenima.

protiv organizovanog kriminala.¹²⁰ Više diplomatskim tonom, ali podjednako jasno, Micunovic je dodao svoju kritiku dometa obracuna.¹²¹ Kada im se pridružio potpredsednik Isakov, koji je istovremeno i predsednik Reformista Vojvodine – Socijaldemokratske partije (RV-SDP), DS je brzo najavio spajanje sa odcepljenim krilom njegove stranke.

Kada su Batic, Isakov, Covic, Jovanovic i televizija Pink rekli sta su imali, izgledalo je kao da svi u vladi imaju kompromitujuci materijal o svima ostalima i da je razlog uzdrzanosti samo zabrinutost zbog onoga sto bi druga strana mogla upotrebiti kao odgovor. Iznosene su tvrdnje da su clanovi sadasnje vlade posecivali Silerovu ulicu br. 3, tvrdjavu Zemunskog klana, da su se tamo kupali u bazenu i da su se družili s Cumetom u Surcinu. Covic je izjavio da je sadasnji potpredsednik licno posetio pokojnog vodju Zemunskog klana Dusana Spasojevica – Siptara u zatvoru i da ga je pustio na slobodu. Isto tako, nezadovoljni politicari ukazivali su na to da dve Miloseviceve prijateljske banke za koje se znalo da su miljenice politicara treba da plate jos preko 100 miliona evra poreza na ekstra profit i da ih stite clanovi vlade.¹²² U medjuvremenu, parlament preko mesec dana nije doneo nijedan zakon, delimicno zbog odmora, ali delimicno i zbog straha da ce rascep u vladajucoj koaliciji o pitanju privrednog kriminala i korupcije stvoriti teskoce u obezbedjivanju vecine za izglasavanje. Vlada je sama sa sobom sklopila primirje koje jos uvek odrzava, ali u vreme pisanja ovog izvestaja pod snaznim medjunarodnim pritiskom.

U kojoj meri veliki deo vlade jos uvek negira ovaj problem moglo se videti na konferenciji za novinare premijera Zivkovic 27. maja, kada je najavio da ce zavadjene frakcije zakopati ratnu sekiru i – uprkos dokazima – da:

Nijedan clan Vlade ni ranije, a ni danas nije poslovnim niti bilo kakvim drugim interesnim vezama povezan s bilo kojim kriminalcem ili kriminalnom grupom. Nijedan clan vlade nije zastitnik bilo kog kriminalca ili kriminalne grupe, ne prikriva kriminalne aktivnosti i ne utice na rad

*policije. Takodje, drzavni organi ni u jednom slucaju nisu angazovali kriminalce ni kriminalne grupe u obavljanju svojih zadataka.*¹²³

Bez obzira na to dva strazara u beogradskog Centralnog zatvora izjavila da su u nekoliko navrata videla potpredsednika Jovanovica kada je posecivao Siptara Spasojevica u pritvoru i ukazali da je pomogao clanu Zemunskog klana da dobije slobodu. Umesto da ispita ove navode vlada je uhapsila prvog od njih i izbacila ga iz stana, tvrdeci da je on clan Zemunskog klana. Predsednik srpskog parlamenta Natasa Micic je zatim objavila da ce biti kaznjeni clanovi DSS (stranke bivseg predsednika Kostunice), koji su omogucili konferenciju za novinare na kojoj su ova dvojica javno izneli svoje tvrdnje. Konacno, pod pritiskom javnosti, vlada je odrzala zajednicku sednicu sa odborima srpskog parlamenta za bezbednost i pravosudje, na kojoj je Jovanovic svedocio o svojim kontaktima sa licnostima iz podzemlja i ukazao prstom na Kostunicin tabor. Taj dan u parlamentu je mnogim posmatracima ostavio utisak da i DS i DSS imaju tesne kontakte sa kriminalnim organizacijama i da se bave medjusobnim ucenama, pri cemu ni jedni ni drugi ne govore sve sto znaju plaseci se odgovora onog drugog.¹²⁴

Postavljaju se takodje i ozbiljna pitanja o tome da li Ministarstvo untrasnjih poslova moze da izadje na kraj sa postojećim nivoom kriminaliteta. Ono tek treba da objavi rezultate svoje istrage u vezi sa protivzakonitom prodajom oruzja Iraku.¹²⁵ MUP se oborio na jedno malo preduzece u aferi sa secerom, koja je ugrozila trgovinske odnose Srbije sa EU, dok velike zverke nisu optuzene. Jedan jedini funkcioner koji je poceo da otkriva detalje o neregularnostima uklonjen je sa položaja. U sustini, i afera sa secerom i iracka afera s oruzjem sklonjene su iz vidokruga. Isto tako, ministarstvo

¹²³ “Vlada nema veze s kriminalom”, *Blic*, 28. maj 2003.

¹²⁴ Potpredsednik Jovanovic je u svom svedocenju tvrdio da je u zatvoru posetio nekog drugog a ne Spasojevica i da se sa clanovima Zemunskog klana sastao po instrukcijama premijera Djindjica. On je pokusao da promeni srediste istrage pokazavsi fotografiju haskog optuzenika Sljivancanina snimljenu u nekoj vojnoj bazi i ukazivanjem da bivsi sef kabineta predsednika Kostunice, Ljiljana Nedeljkovic poseduje informacije o ubistvu novinara Slavka Curuvije 1999. godine.

¹²⁵ ICG Balkans Report No.136, *Arming Saddam: The Yugoslav Connection*, 3. decembar 2002.

¹²⁰ RTS, 15. maj 2003.

¹²¹ Studio B TV, 16. maj 2003.

¹²² “Vlada nema veze s kriminalom”, *Blic*, 28. maj 2003.

nije bilo u stanju da utvrdi ko je zakopao više od 400 leseva u masovnu grobnicu na poligonu za obuku policije u Batajnici.

C. DS PROTIV G17 PLUS

Najnovija - a možda i najozbiljnija - indikacija sve veće nespremnosti vlade da sprovede značajne reforme jeste bitka koja se sada vodi između vrlo respektabilnog guvernera Narodne Banke Srbije Mladjana Dinkica i srpske vlade. Jos od kako je zbačen Milosevic često se pokazivalo da je Narodna Banka jedina institucija u Srbiji, koja funkcioniše kako treba. Dinkic je održao stabilnu monetarnu politiku, delovao nezavisno od vlade uložio mnogo napora da bi obezbedio stabilnost bankarskog i monetarnog sistema. Takođe je aktivno učestvovao u borbi protiv organizovanog kriminala, naročito pranja novca.

Pod snažnim pritiskom DS, koalicija DOS je 9. juna 2003. godine donela odluku da otpusti Dinkica. Razlog koji je naveden bio je taj da je banka delovala mimo kontrole vlade,¹²⁶ mada je sasvim logično da je to ono što jedna narodna banka i treba da radi. Stvarni razlozi namere vlade da ukloni Dinkica su sledeći: njegovo čvrsto protivljenje pranju novca; odbijanje da štampa novac i time proizvede hiperinflaciju; odbijanje da iz rezervi čvrste valute banke pusti 1.3 milijarde američkih dolara na ime mekih kredita firmama koje su tesno saradivale sa Milosevicem; odlučnost da Bankom rukovodi nezavisno od političke kontrole i uticaja; i, politička borba između DS i nove, snažno reformistički orijentisane partije G17 Plus, čiji je on istaknuti član.

Dinkicev čvrst stav protiv pranja novca doveo ga je u direktan sukob sa finansijskim magnatima iz Milosevicevog doba, koje je bez okolisanja javno pominjao, pre svega Bogoljuba Karica. On tvrdi da je samo tokom prošle godine najmanje 964 miliona dolara ilegalno izneto iz Srbije i oprano kroz inostrane banke.¹²⁷ Dinkic je, kao primer, naveo preduzeće Defense Roads, čiji je vlasnik Ljubisa Buha – Cume, pripadnik Surcinskog klana, poznat

po bliskim vezama kako sa pokojnim premijerom tako i članovima sadašnje vlade.¹²⁸

Srpska privreda pati od citavog niza bolesti, kao što su malobrojne strane strateske investicije, pad industrijske proizvodnje i društveni problemi vezani za mnoge velike, neprestrukturirane državne kompanije, i visoka stopa nezaposlenosti. Lisena adekvatnih izvora prihoda, vlada se nada da će opljackati Narodnu banku i njenih 3.3 milijarde američkih dolara iz rezervi čvrste valute, kojima je pokriveno 125 posto svih dinara u opticaju.¹²⁹ Posebno se iznos od 1.3 milijarde dolara često pominje, i izgleda da je taj novac u vidu mekih kredita bio namenjen brojnim bankama i kompanijama, koje su bile u tesnoj vezi sa Milosevicem, kao što se to ranije i desilo sa mekim kreditima koje je Ministarstvo finansija obezbedilo Komercijalnoj i Vojvodjanskoj banci. To bi prouzrokovalo ponovnu inflaciju, možda čak i hiperinflaciju, i Dinkic je odbio da saradjuje.¹³⁰ Njegovo dosledno suprotstavljanje svim nastojanjima vlade da se mesa u rad Narodne banke često je ljutilo DJindjica, kao i ljude oko njega, koji su još uvek u vladi. Pokazalo se da je i on izazvao bes Bebe Popovica u vezi Astra banke.

Dinkiceva politička afilijacija je još jedno značajno izvoriste frikcija. Sada, kada je G17 Plus, prvobitno grupa reformatora i tehnokrata, koji su razmišljali na isti način, postala politička partija, na nju se gleda kao na ozbiljnu pretnju glasackom telu DS. Teoretski, ove dve partije bi trebalo da budu prirodni saveznici, imajući u vidu njihove ideologije. Pa ipak, izgleda da DS nije voljna da tolerise bilo kakvu ozbiljnu konkurenciju bilo unutar ili izvan DOS. Dinkic i G17 Plus su se glasno i jasno usprotivili Beogradskom sporazumu i potonjoj Ustavnoj povelji, u kojoj je posredovala EU, i kojom je stvorena nova država Srbija i Crna Gora. Oni tvrde da će ovim aranžmanom Srbija izgubiti 320 miliona dolara u naredne tri godine, i zahtevali su da Srbija proglasi nezavisnost. To je Dinkica doveo u sukob sa potpredsednikom vlade Jovanovicem koji je zadužen za evropske integracije.

¹²⁶ "Bez diskriminacije", *Blic*, 15. juni 2003.

¹²⁷ "Lazni uvoz milijarda dolara", *Blic*, 18. april 2003.
¹²⁸ "Novac iznet preko egzotičnih ostrva", *Blic*, 19 April 2003.

¹²⁸ Iz razgovora MKG sa zvaničnicima DOS. Vidi takođe "Novac iznet preko egzotičnih ostrva", *Blic*, 19. april 2003.

¹²⁹ "Serbia: Dinkic survives bid to oust him" /Srbija: Dinkic preživeo pokušaj zbacivanja"/, Institute for War and Peace Reporting, Balkans Report br. 439, 20. juni 2003.

¹³⁰ Iz razgovora MKG sa ekonomistima i guvernerom Narodne banke Mladanom Dinkicom.

U vreme kada je nastajao ovaj izvestaj srpska vlada je podnela parlamentu nacrt zakona kojim bi se Narodna banka u potpunosti stavila pod njenu kontrolu i uklonio svaki privid nezavisnosti. Pokazalo se da je nacrt koji ce verovatno brzo biti usvojen uzeo u obzir samo neke od primedbi MMF i Svetske banke. Osnovni cilj zakona bi trebalo da bude uklanjanje Dinkica. Jedno od imena koje se pominje kao moguca zamena je Ljubisa Jovanovic, direktor AIM banke i predstavnik Miloseviceve finansijske oligarhije.¹³¹

Ukoliko Dinkic bude uklonjen, Srbija moze ocekivati ozbiljne posledice na nekoliko nivoa. Novi guverner Narodne banke bi verovatno bio neki politicki namestenik kome ne bi bilo preterano stalo do ocuvanja nezavisnosti centralne banke. Bude li to slucaj, vlada ce verovatno poceti da stampa novac, cime ce zemlju izloziti riziku nove hiperinflacije. To bi bio snazan signal da vlade ne misli ozbiljno da se bori protiv organizovanog i finansijskog kriminala, da Srbija u takvim naporima nije pouzdan partner i da ce i dalje biti steciste pranja novca. Vazno je istaci da medjunarodne finansijske institucije (kakve su MMF i Svetska banka) vise ne bi imale sagovornika na koga se mogu osloniti. To bi se lose odrazilo na kreditnu sposobnost Srbije i mogucnost otplate dugova. Evropska komisija je pocela da izrazava zabrinutost zbog nacrta zakona, i moze se desiti da makro-ekonomska pomoc EU Srbiji bude uslovljena kontinuitetom nezavisnosti banke.¹³²

D. NEMOCNI REFORMATORI

Dosavsi na vlast oktobra 2000. godine, DOS koalicija je vec ostvarila svoj osnovni cilj: srusen je Milosevic. Premda su predstavljali referendum protiv Milosevica, izbori nisu vladi dali jasan pro-reformski mandat. A ni svi clanovi koalicije nisu podrzavali reforme. Mnogi su zeleti da sacuvaju stari sistem - neki iz ideoloskih uverenja (Kostunica), drugi iz straha da ce reforme otkriti koliko su se kompromitovali tokom vladavine Milosevica (ministar unutrasnjih poslova Dusan

Mihajlovic). Istinskih reformatora u okviru DOS bilo je relativno malo, i oni su prvenstveno bili okupljeni oko Demokratske partije (DS), G17 Plus i Gradjanskog saveza Srbije (GSS). Medjutim, zbog potrebe da se ocuva koaliciona vlada, ti reformatori nisu mogli da se rese opstrukcionista.

Reformatori su se suocili sa odlucnim i dobro organizovanim otporom u redovima same vlade. Sada se javljaju optuzbe da je bivsi predsednik Kostunica cak savetovao haske optuzenike - dok je javno izjavljivao da ne poseduje saznanja o tome gde se oni nalaze - da se ne predaju Tribunalu.¹³³ Jos uvek je pod sumnjom opredeljenje za reforme tako vaznih licnosti kao sto su predsednik Skupstine Srbije i Crne Gore Micunovic (Demokratski centar) i potpredsednici srpske vlade Isakov (Reformisti Vojvodine) i Covic (Demokratska alternativa), jer su oni cesto bili u savezu sa Kostunicom i nacionalistickim i opstrukcionistickim snagama. Kao sto je vec receno, mnoge partije su finansijski zavisne od Milosevicevih bliskih prijatelja i mogle bi biti kompromitovane zbog sumnjivih poslovnih aranžmana.

Bilo je slucajeva kada su pojedini ministri koji mnogo rade, zajedno sa sakom odanih saradnika, pokusavali da sprovedu reforme uprkos otporima duboko usancenih birokratskih aparatura. Goran Svilanovic u Saveznom ministarstvu inostranih poslova i Bozidar Djelic u Ministarstvu finansija Srbije morali su najvise energije da potrose samo da bi progurali nove politike, i nisu bili u stanju da mnogo toga urade da bi zaista promenili ministarstva u kojima su radili. Ministarstvo finansija je tek od nedavno pocelo da prestrukturira direkciju za poreze, i pokusalo da koordinira svoj rad sa drugim agencijama za poreze i naplatu; Ministarstvo inostranih poslova nije uopste bilo u stanju da se prestrukturira.¹³⁴

Ni Vladan Batic ni Dusan Mihajlovic iz kljucnih ministarstava pravde i unutrasnjih poslova nisu pokazali nikakvu zelju da se angazuju na bilo cemu sto prevazilazi kozmeticke reforme. Stare strukture i dalje dominiraju u oba ministarstva. Duboka umesanost u organizovani kriminal, ratne zlocine i paravojne grupe zaustavila je reformu u

¹³¹ Iz razgovora MKG sa finansijskim izvorima i izvorima iz DOS.

¹³² "EK: nezavisnost NBS mora biti utemeljena u zakonu", B92, 16. juli 2003. "Dinkicu se priblizava kraj nakon odluke parlamenta" /"The end is nigh for Dinkic following parliament decision"/, B92 servis na engleskom jeziku, 16. juli 2003.

¹³³ Svedocenje potpredsednika Cedomira Jovanovica na zajednickoj sednici skupstinskih odbora za bezbednost i pravosuđe, 23. juni 2003.

¹³⁴ "Trecina novca ilegalna", *Blic*, 14. juni 2003.

Ministarstvu unutrašnjih poslova, što je značilo da nekolicini istinskih reformatora na vlasti preći opasnost da budu ubijeni od strane iste te policije koja bi trebalo da ih štiti. Takva se pretnja i dalje nadvija nad onima koji pokušavaju da proguraju promene.

Ministarstvo odbrane Srbije i Crne Gore je eklatantan primer sizifovskog posla koji na sebe preuzimaju reformatori. Nikada u svojoj istoriji koja seže do kraljevine 19. veka, oruzane snage Srbije nisu bile pod civilnom kontrolom. Nakon marta 2003. godine ministar odbrane Tadić je pokušao da se s tim uhvati u koštac. Sa samo svoje četiri savetnika od poverenja, on se suocava sa oficirskim korom i birokratijom, koji su kriminalizovani i koji se u mnogo čemu snažno protive proklamovanim ciljevima spoljne politike vlade, naročito uključivanju u evro-atlantske integracije, kao što su Partnerstvo za mir, Savet Evrope i Evropska Unija. Tadić nailazi na najveći otpor u pitanjima saradnje sa Haskim tribunalom i penzionisanje oficira koji su kompromitovani zbog povezanosti sa organizovanim kriminalom i ratnim zločinima. Napori da se reformise i kontrolise KOS takodje nailaze na otpor. Male su šanse da pet pojedinaca može odneti prevagu nad celokupnom armijskom birokratijom i paralelnim strukturama koje je podržavaju, pa čak i ako međunarodna zajednica pruži znatnu tehničku pomoć.

Mala grupa istinskih reformatora je sve više i više izolovana u sadašnjoj koaliciji, i mora da se bori za goli opstanak na vlasti. Jedino što može pomoći srpskoj vladi da sprovodi reforme koje će zemlju povesti putem evropskih integracija jeste da na izborima dobije jasna pro-reformski mandat koji nije dobila na izborima

V. IZBORNA POLITIKA

Najveća senka koja se nadvija nad srpskom politikom je to da li će doći do prevremenih parlamentarnih izbora 2003. godine ili će vlada sačekati do predviđenog roka, jeseni 2004. Pre DJindjićevog ubistva, javno mnjenje bilo je za prevremene izbore.¹³⁵ U stvari, svi smatraju da je jedan od ciljeva ubistva bio upravo to da se destabilizuje DJindjićeva proreformrska vlada i da se iznude novi izbori. Međutim, na iznenađenje mnogih u nacionalističkom desnom krilu, javno mnjenje se okrenulo u suprotnom pravcu,¹³⁶ dok je vlada uspjela da se reorganizuje i ostane na vlasti.

Ipak, mnogi u vladi – naročito članovi DS – na početku su naizgled bili za prevremene izbore. To je u velikoj mjeri bio rezultat ispitivanja javnog mnjenja koja su, odmah posle atentata, pokazala značajan skok u popularnosti stranke, u velikoj mjeri na osnovu uspeha koji se predviđao u borbi protiv organizovanog kriminala u okviru operacije “Sablja” i simpatija prema pokojnom premijeru. U jednom trenutku izgledalo je da se DS približila tome da dobije 50 posto mesta u parlamentu. Mogućnost da dobiju skoro većinu i da se tako oslobode potrebe da rade sa brojnim manjim strankama dopala se mnogim liderima DS.¹³⁷ Međutim, bar jedna uticajna zapadna ambasada – plašeci se da bi izborna kampanja zaustavila zamah daljih reformi i da bi Srbija izgubila još četiri do šest meseci – izvršila je snažan pritisak na DS da odustane od prevremenih izbora da bi svu pažnju usmerila na reformsku pitanja.¹³⁸

Sama Demokratska stranka podelila se na dva krila, jedno za reforme, i drugo pod uticajem Milosevićeve oligarhije. Oligarhijsko krilo – snažno zastupljeno u vladi – izgleda predvode Beba Popović, potpredsednik Jovanović i figura u senci, savetnik za bezbednost Zoran Janjusević. Popovićevu ulogu ne bi trebalo potceniti, jer je njegova osnovna funkcija u partiji da prikuplja sredstva. Njegove tesne veze s oligarhijom čini se sežu unatrag do vremena kada je upravljao

¹³⁵ “Bogosavljević: Gradjani nisu za prevremene izbore”, *Beta*, 14. april 2003.

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ Iz razgovora MKG sa visokim funkcionerima DOS.

¹³⁸ Iz razgovora MKG sa diplomatskim izvorima. Iz razgovora MKG sa visokim funkcionerima DOS.

Milosevicu naklonjenom firmom Spektra, koja je bila odgovorna za vođenje izbornih kampanja Milosevićeve partije, SPS.¹³⁹ On je, kao čovek koji prikuplja sredstva za stranku, održavao česte kontakte sa članovima finansijske oligarhije i služio kao kanal ne samo za tok novca već i političkog pritiska.¹⁴⁰ Iako je Popović zvanično podneo ostavku na mesto direktora Biroa za komunikacije od 15. jula 2003. godine, ne očekuje se da će se njegov uticaj u vladi i partiji u bilo kom smislu smanjiti.

Reformsko krilo DS je kako se čini formirano oko ministra za odbranu Tadića i Skupštine grada Beograda, naročito je jako na lokalnom nivou stranke. Uloga premijera Zivkovića je još uvek nejasna. Izgleda – barem u javnosti – da on pokušava da pomiri dva krila stranke. Dosadnja ozbiljna neslaganja unutar partije još nisu izbila u javnost, iako se zategnutost povećava, naročito kako uticaj velikog novca postaje sve očigledniji.

Izbori u jesen 2003. su mogli,¹⁴¹ iako ankete pokazuju da su brojevi koji govore o podršci DS-u značajno opali na 15 procenata¹⁴² od kraja vanrednog stanja, što je u velikoj meri rezultat percepcije javnog mnjenja da vlada prikriva svoje veze sa kriminalnim elementima. Svadje između članova vladajuće koalicije DOS o tome koliko bi daleko trebalo ići u obracunu s organizovanim i privrednim kriminalom također su doveli do opadanja rejtinga DS, isto kao i misljenja da bi neki članovi vlade mogli biti u vezi sa DJindjićevim ubicama.¹⁴³ Bez obzira na to, DS, zajedno sa manjim partijama koje su mu se pridružile početkom 2003. godine u formiranju koalicije DOS reforme Srbije, prema anketama dobija 30 posto što je više od bilo koje pojedinačne partije.¹⁴⁴ DS također polako privlači i nekoliko poslanika koji su napustili nacionalističke desničarske partije. Ovaj proces konsolidacije će se

verovatno nastaviti, postoje DS želi da se oslobodi brojnih malih koalicionih partnera, i da smanji potencijal za zakonodavne i programske učene.

Nedavno zabeležen pad u anketama će, međutim, navesti stranku na oprez u pogledu prevremenih izbora. Ona ne želi da ponovi Milosevićevu grešku iz 2000. godine i raspise izbore za koje nije sigurna da će ih dobiti.¹⁴⁵ Međutim, postoje cinici koji bi eventualno mogli navesti DS da učini taj korak. Najznacajniji je možda nemogućnost da obezbedi stabilnu parlamentarnu većinu za glasanje o ključnim pitanjima. Postoje se ne može uvek osloniti na druge partije DOS-a, DS je prinudjena da se sve više oslanja baš na desno krilo, na pro-Milosevićeve stranke, koje se zarekla da će unistiti kada je došla na vlast, kao što su partija Baneta Ivkovića, koja se otepcila od Milosevićevog SPS-a i preimenovala u Socijalističku narodnu stranku (SNS), na Stranku srpskog jedinstva (SSJ) Borislava Pelevića, pa čak i na sam SPS. To jasno pokazuje primer glasanja o Savetu za radiodifuziju o kom je prethodno bilo reči.¹⁴⁶ Sve ove stranke imaju značajan balast iz Milosevićevog doba i pitanje je da li bi na novim izborima mogle da pređu prag od 5 posto. Njihova korisnost kao koalicionih partnera je veoma ograničena, pa čak potencijalno i kompromitujuća.

Briga za to da li se i kako se mogu pokriti značajni troškovi velike izborne kampanje također utiču na kalkulacije. Nekoliko većih političkih stranaka nada se da će imati koristi od predstojećih privatizacija u industriji duvana, kako bi na taj način obezbedile sredstva za finansiranje svojih kampanja.¹⁴⁷

Jedine stranke koje neosporno žele prevremene izbore su Kostunićin DSS i G17 Plus. DSS je zabeležila pad popularnosti, prvenstveno zbog toga misljenja da je Kostunić neefikasan kao vođa, kao i tvrdnji da su neki od njegovih savetnika bili umesani u zaveru za ubistvo. Iako trenutno marginalizovana, ova stranka će biti ozbiljan učesnik u svakom novom glasanju. Njen položaj je u anketama relativno čvrst – približno 13.4 procenta za parlamentarne izbore – dok će sam Kostunić biti istaknuti kandidat na svim

¹³⁹ "Bećević: povodom pretnji Gordani Susi, urednici VIN-a", B92, 17. juni 2003.

¹⁴⁰ Iz razgovora MKG sa diplomatskim izvorima i visokim funkcionerima DOS.

¹⁴¹ Iz razgovora MKG sa funkcionerima DOS.

¹⁴² "Pad popularnosti vodećih političkih stranaka i političara", B92, 9. jula 2003.

¹⁴³ "Cović: Ko je pio viski kraj bazena", *Blic*, 10. maj 2003.

¹⁴⁴ Među onima koji su se pridružili DS jer nisu imali šanse da sami ispune census od 5 odsto da bi dobili predstavnika u novom parlamentu je i odcepljeno krilo Reformista Vojvodine, stranke potpredsednika Isakova.

¹⁴⁵ Iz razgovora MKG sa funkcionerima DOS.

¹⁴⁶ Iz razgovora MKG sa srpskim parlamentarcima.

¹⁴⁷ Iz razgovora MKG sa partijskim funkcionerima.

predsednickim izborima.¹⁴⁸ DSS ce takodje imati koristi od rastuceg nezadovoljstva privredom Sasvim je moguće da bi mogao da osvoji dovoljno veliki blok u parlamentu koji bi mu omogućio da formira koalicionu vladu bez DS-a. Da li ce ona ukljuciti Seseljevu SRS ili Milosevicev SPS, jos nije izvesno. Moguce je da bi DSS mogao da se obrati Ivkovicovom SNS, Pelevicovom SSJ i G17 Plus. Ako DS nastavi da antagonizira G17 Plus, koalicija ove dve stranke posle izbora bila bi moguca, ukoliko se DSS obaveze na sprovođenje reformskog programa G17 Plus.

G17 Plus zeli nove izbore. Posto nije bila registrovana kao stranka do pocetka 2003. godine, ona nije zastupljena u parlamentu, ali ankete govore da bi osvojila bar 12 posto glasova.¹⁴⁹ Tako bi postala treca po velicini stranka u parlamentu sto bi joj omogućilo da igra ulogu presudnog faktora u svakoj potencijalnoj koaliciji posle izbora. G17 Plus shvata da ovu moc moze da iskoristi da bi pogurala program reformi. Ona se takodje nada da ce iskoristiti i veliku popularnost guvernera Narodne banke Dinkica i Miroljuba Labusa, bivseg potpredsednika savezne vlade, koji se trenutno kotira bolje od Kostunice.¹⁵⁰ U ideoloskom smislu cini se da bi G17 Plus i DS bili idealni koalicioni partneri. Medjutim, zla krv zbog problema Narodne banke kao i neprekidne iritacije koje izazivaju Beba Popovic i nezadovoljstvo DS-a zbog zahteva nove stranke za uspostavljanje nezavisne Srbije, govore da koalicija nije izvesna.¹⁵¹

Razdori u vladajucoj koaliciji se i dalje javljaju, sto se najociglednije ispoljilo kada je stari savez koji su cinili Covic, Micunovic i Isakov – koji su odreda pristali uz Kostunicu u kljucnim pitanjima – zajedno sa preostalim delom koalicije, poceo javno da se lomi na problemu korupcije i organizovanog kriminala. Ovaj rascep je privremeno zatvoren, a sva trojica su i te kako svesna da njihove partije ne bi presle cenzus od pet posto na nekim novim

parlamentarnih izborima. A na novim izborima, sva trojica ce se verovatno naginjati prema poziciji DSS. Lista onih koji se protive novim izborima ukljucuje jos ne samo Milosevicev SPS i Seseljev SRS vec i skoro svaku drugu politicku partiju u Srbiji. Razlog je jednostavan. Najveci broj partija u koaliciji DOS ne bi presao prag od pet posto ako bi izbori bili odrzani danas. Isto tako, sudeci po najnovijim anketama, SPS i SRS bi doziveli drasticno smanjenje broja glasova od 4,4 , odnosno 7 procenata, dok SSJ verovatno ne bi ni zadovoljio cenzus.¹⁵² Zbog toga se srpske opozicione partije nalaze u unekoliko ironicnom pološanu da se suprotstavljaju novim izborima iz straha da ce izgubiti i onaj uticaj koji imaju.

Najveca nepoznanica u srpskoj politici je veliki broj neodlucnih glasaca, koji iznosi priblizno 36 posto izbornog tela i nastavlja da raste s pricama o skandalima i neodgovornom politickom ponasanju koje i dalje dominiraju u medijima. Rastuce nezadovoljstvo javnosti neuspesnom privredom, niskim zivotnim standardom, ociglednom korupcijom i kriminalnim aktivnosti ukazuje da bi stranka koja je najmanje uprljana korupcijom, najmanje povezana s organizovanim kriminalom i koja je najvise u stanju da se postavi kao neko ko ima jasan pro-reformski i pro-evropski program, lako mogla da pridobije vecinu neopredeljenih na nekim novim izborima.

---

¹⁴⁸ “Pad popularnosti vodećih političkih stranaka i politicara”, *B92*, 9. jula 2003. “Vlast mogu da dele DOS, DSS i G 17 Plus”, *Blic*, 30. maj 2003.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ “Pad popularnosti vodećih političkih stranaka i politicara”, *B92*, 9. jula 2003. “DS u vodstvu, Kostunica u blagom padu”, *Danas*, 17. april 2003.

¹⁵¹ G17 Plus je izjavila da ce uci u koaliciju samo posle izbora. Iz razgovora MKG sa funkcionerima. Razgovori MKG sa funkcionerima G17 Plus.

---

¹⁵² “Pad popularnosti vodećih političkih stranaka i politicara”, *B92*, 9. juli 2003. “Vlast mogu da dele DOS, DSS i G 17 Plus”, *Blic*, 30. maj 2003.

VI. ZAKLJUČAK

Srbija ne pruža međunarodnoj zajednici ni jasne ni lake opcije. U sadašnjem politickom okruženju sanse za sprovođenje stvarnih reformi su slabe. Istinske reformatore koče jake nacionalističke snage u vojsci, policiji i BIA. Budu li se isuvise otvoreno suprotstavili tim snagama, izlazu se riziku da ih snađe sudbina Zorana DJindjica. Mnogi od njihovih politickih saveznika nisu spremni da podrže njihov napor iz straha da bi time mogli kompromitovati svoje finansijske interese ili razotkriti veze sa raznim delovima bivseg rezima - bilo kriminalnim bilo ekonomskim. S toga reforma tesko da može dalje da se sprovodi, osim ukoliko novi izbori ne pruže vladajućoj koaliciji jasan mandat za dalekosežne promene.

U medjuvremenu Srbija nazaduje u ključnim pitanjima, neophodnim za dalju evropsku integraciju, pri čemu najviše zabrinjava situacija u medijima, pravosuđu, oblasti ljudskih prava i u službama bezbednosti. Vlada još nije shvatila kakvu značajnu ulogu institucije, vladavina prava i transparentnost imaju u zajednickom evropskom domu. Srbija po mnogo čemu sve više lici na Rusiju 1992 - društveno, politicki i ekonomski, ali se od nje i bitno razlikuje po nasledju Milosevicevih ratova, koje i dalje pogadja ceo region.

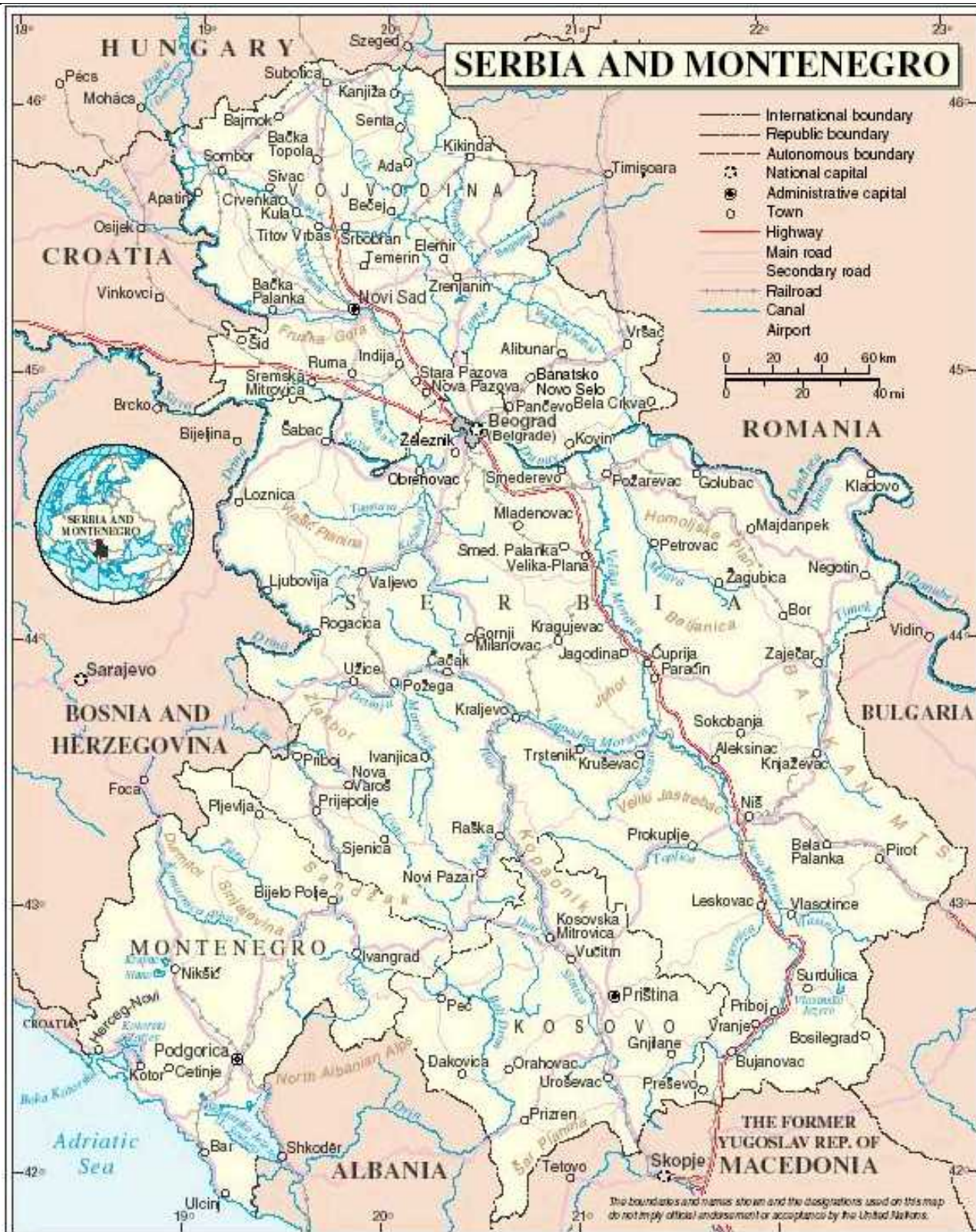
Zbog tog nasledja Zapadni Balkan će ostati izložen ozbiljnom riziku daljih nestabilnosti, ukoliko se u Srbiji ne sprovedu duboke reforme. Izostanu li reforme, tesko da će sadašnje tenzije moći da se razrese, naročito u kontekstu unutrašnje politike Srbije u kojoj su sve glasnjiji zahtevi za autonomijom i lokalnom samoupravom. Izostanu li reforme, tesko da će moći da se nađe rešenje za konačni status Kosova, kao i za druga pitanja poput odnosa Vojvodine, južne Srbije i Sandzaka prema Beogradu. Isto tako, izostanak reformi podrazumeva da privreda neće biti atraktivna meta stranih i domaćih investicija, i da će se privredna situacija i dalje pogorsavati uz predvidive socijalne posledice i mogućnost povratka na vlast nacionalističke desnice.

Jedini pravi način na koji međunarodna zajednica može da pomogne reformatorima u Srbiji jeste da im pruži politicko pokriće za sprovođenje u život teskih odluka koje su nužne da bi se počistili ostaci Milosevicevog doba. To podrazumeva da svaka pomoć bude uslovljena ispunjavanjem merila i standarda, koje će se ocenjivati na godisnjem nivou. U suprotnom će reformatori u Srbiji i dalje rasipati dragoceno vreme, energiju i politicki kapital, a pri tom trčati u mestu.

Beograd/Brisel, 17. juli 2003.

DODATAK A

MAPA SRBIJE I CRNE GORE

DODATAK B

O MEDJUNARODNOJ KRIZNOJ GRUPI

Medjunarodna krizna grupa je nezavisna, neprofitna, multinacionalna organizacija sa vise od 90 zaposlenih na pet kontinenata, koja pomocu direktne analize na terenu i visokog nivoa zalaganja radi u cilju sprecavanja i resavanja tragicnih sukoba.

Pristup MKG-a je zasnovan na istrazivanju na terenu. Timovi politickih analiticara nalaze se u zemljama u kojima postoji rizik od izbijanja, eskalacije ili ponovnog raspirivanja oruzanih sukoba, ili u blizini tih zemalja. Na osnovu informacija i procena sa terena, MKG pravi redovne analiticke izvestaje koji sadrze prakticne preporuke glavnim donosiocima odluka u medjunarodnoj zajednici.

MKG distribuira izvestaje u velikom broju, elektronskom postom ili u stampanom obliku, zvanicnicima u ministarstvima inostranih poslova i medjunarodnim organizacijama, a istovremeno generalno su dostupni na internet stranici organizacije, www.crisisweb.org. MKG tesno saradjuje sa vladama i onima koji imaju uticaja na njih, ukljucujuci i medije, kako bi skrenula paznju na svoje analize krize i stvorila podrsku za svoje preporuke.

Upravni odbor MKG-a – u kome se nalaze istaknute licnosti iz politike, diplomatije, biznisa i medija - direktno pomaze da se najvisim, odlucujucim faktorima u celom svetu skrene paznja na izvestaje i preporuke MKG-a. Predsedavajući MKG-a je Martti Ahtisaari, a predsednik i izvršni direktor ove organizacije je, od januara 2000, bivši australijski ministar inostranih poslova Gareth Evans.

Medjunarodno sediste MKG-a je u Briselu, zastupnistva su u Vasingtonu, Njujorku, Moskvi i

Parizu. Biro za odnose sa medijima je u Londonu. Organizacija trenutno ima dvanaest regionalnih kancelarija (u Amanu, Beogradu, Bogoti, Islamabadu, Dzakarti, Najrobiju, Osu, Pristini, Sarajevu. Sijera Leoneu, Skoplju i Tbilisiju) sa analiticarima koji rade u vise od 30 zemalja i regiona pogodjenih krizom na cetiri kontinenta.

U *Africi* medju tim zemljama nalaze se: Burundi, Ruanda, Demokratska Republika Kongo, Siera Leone-Liberija-Gvineja, Somalija, Sudan i Zimbabve; u *Aziji*; Indonezija, Mijanmar, Kirgistan, Tadzikistan, Uzbekistan, Pakistan, Avganistan i Kasmir; u *Evropi*; Albanija, Bosna, Gruzija, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija; na *Bliskom Istoku* ceo region od Severne Afrike do Irana i u *Latinskoj Americi*, Kolumbija.

MKG sredstva prikuplja od vlada, dobrotvornih fondacija, kompanija i pojedinacnih donatora. MKG trenutno finansiraju vlade sledecih zemalja: Australija, Austrija, Kanada, Danska, Finska, Francuska, Nemacka, Irska, Japan, Luksemburg, Holandija, Norveska, Svedska, Svajcarska, Republika Kina (Tajvan), Turska, Velika Britanija i Sjedinjene Americke Drzave.

Medju fondacijama i privatnim donatorima su i Atlantic Philentropies, Canergie Corporation of New York, Ford Foundation, Bill & Melinda Gates Foundation, Wiliam & Flora Hewlet Foundation, Henry Luce Foundation Inc., John D. & Catherine T. MacArthur Foundation, John Merck Fund, Charles Stewart Mott Foundation, Open Society Institute, Ploughshares Fund, Ruben & Elisabeth Rausing Trust, Sasakawa Peace Foundation, Sarlo Foundation of the Jewish Community Endowment Fund i Unated States Institute of Pea

Jul 2003

DODATAK C

IZVESTAJI I BRIFINZI MEDJUNARODNE KRIZNE GRUPE*

AFRIKA

ALZIR**

The Algerian Crisis: Not Over Yet, Izvestaj za Afriku br. 24, 20. oktobar 2000. (dostupan i na francuskom jeziku)

The Civil Concord: A Peace Initiative Wasted, Izvestaj za Afriku br.31, 9. jul 2001. (dostupan i na francuskom jeziku)

Algeria's Economy: A Vicious Circle of Oil and Violence, Izvestaj za Afriku br.36, 26. oktobar 2001. (dostupan i na francuskom jeziku)

ANGOLA

Dealing with Savimbi's Ghost: The Security and Humanitarian Challenges in Angola, Izvestaj za Afriku br.58, 26.februar 2003.

Angola's Choice: Reform Or Regress, Izvestaj za Afriku br.61, 7.april 2003.

BURUNDI

The Mandela Effect: Evaluation and Perspectives of the Peace Process in Burundi, Izvestaj za Afriku br. Br.21, 18. april 2000.

(dostupan i na francuskom jeziku)

Unblocking Burundi's Peace Process: Political Parties, Political Prisoners, and Freedom of the Press, Brifing za oblast Afrike, 22. jun 2000.

Burundi: The Issues at Stake. Political Parties, Freedom of the Press and Political Prisoners, Izvestaj za Afriku br.23, 12. Jul 2000 (dostupan i na francuskom jeziku)

Burundi Peace Process: Tough Challenges Ahead, Izvestaj za Afriku, 27 Avgust 2000

Burundi: Neither War, nor Peace, Izvestaj za Afriku br.25, 1 Decembar 2000 (dostupan i na francuskom jeziku)

Burundi: Breaking the Deadlock, The Urgent Need for a New Negotiating Framework, Izvestaj za Afriku br. 29, 14 Maj 2001 (dostupan i na francuskom jeziku)

Burundi: 100 Days to put the Peace Process back on Track, Izvestaj za Afriku br.33, 14. Avgust 2001 (dostupan i na francuskom jeziku)

Burundi: After Six Months of Transition: Continuing the War or Winning the Peace, Izvestaj o Africi br.46, 24 Maj 2002 (dostupan i na francuskom jeziku)

The Burundi Rebellion and the Ceasefire Negotiations, Brifing za oblast Afrike, 6.avgust 2002

A Framework For Responsible Aid To Burundi Izvestaj za Afriku br.57, 21. februar 2003

DEMOKRATSKA REPUBLIKA KONGO

Scramble for the Congo: Anatomy of an Ugly War, Izvestaj za Afriku br.26, 20. decembar 2000 (dostupan i na francuskom jeziku)

From Kabila to Kabila: Prospects for Peace in the Congo, Izvestaj za Afriku br.27, 16. mart 2001

Disarmament in the Congo: Investing in Conflict Prevention, Brifing za oblast Afrike, 12. jun 2001

The Inter-Congolese Dialogue: Political Negotiation or Game of Bluff? Izvestaj za Afriku br.37, 16. novembar 2001. (dostupan i na francuskom jeziku)

Disarmament in the Congo: Jump-Starting DDRRR to Prevent Further War, Izvestaj za Afriku br.38, 14. decembar 2001.

Storm Clouds Over Sun City: The Urgent Need To Recast The Congolese Peace Process, Afri~ki izvestaj br.38, 14. maj 2002. (dostupan i na francuskom jeziku) *The Kivus: The Forgotten Crucible of the Congo Conflict*, Izvestaj za Afriku br.56, 24. januar 2003.

Rwandan Hutu Rebels in the Congo: a New Approach to Disarmament and Reintegration. Izvestaj za Afriku br.63, 23. maj 2003.

Congo Crisis: Military Intervention in Ituri, Izvestaj za Afriku br.64, 13. jun 2003.

---

* Objavljeni nakon januara 2000.godine

**Alzirski projekat je prebacen u Programe Bliskog Istoka i Severne Afrike u januaru 2002.

RUANDA

Uganda and Rwanda: Friends or Enemies? Izvestaj za Afriku br.15, 4. maj 2000.

International Criminal Tribunal for Rwanda: Justice Delayed, Izvestaj za Afriku br.30, 7. jun 2001. (dostupan i na francuskom jeziku)

“Consensual Democracy” in Post Genocide Rwanda: Evaluating the Mart 2001 District Elections, Izvestaj za Afriku br.34, 9. oktobar 2001.

Rwanda/Uganda: a Dangerous War of Nerves, Brifing o oblasti Afrike, 21. decembar 2001.

The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Countdown, Izvestaj za Afriku br.50, 1. avgust 2002. (dostupan i na francuskom jeziku)

Rwanda At The End of the Transition: A Necessary Political Liberalisation, Izvestaj za Afriku br.53, 13.novembar 2002 (dostupan i na francuskom jeziku)

SOMALIJA

Somalia: Countering Terrorism in a Failed State, Izvestaj za Afriku br.45, 23. maj 2002

Salvaging Somalia's Chance For Peace, Brifing o oblasti Afrike, 9 .decembar 2002

Negotiating a Blueprint for Peace in Somalia, Izvestaj za Afriku br.59, 6. mart 2003

SUDAN

God, Oil & Country: Changing the Logic of War in Sudan, Izvestaj za Afriku br.39, 28. januar 2002.

Capturing the Moment: Sudan's Peace Process in the Balance, Africa Report br.42, 3. april 2002.

Dialogue or Destruction? Organising for Peace as the War in Sudan Escalates, Izvestaj za Afriku br.48, 27. jun 2002.

Sudan's Best Chance For Peace: How Not To Lose It, Izvestaj za Afriku br.51, 17. septembar 2002.

Ending Starvation as a Weapon of War in Sudan, Izvestaj za Afriku br.54, 14. novembar 2002,

Power and Wealth Sharing: Make or Break Time in Sudan's Peace Process, Izvestaj za Afriku br.55, 18. decembar 2002.

Sudan's Oilfields Burn Again: Brinkmanship Endangers The Peace Process, Brifing o oblasti Afrike, 10. februar 2003.

Sudan's Other Wars, Brifing o oblasti Afrike, 25. jun 2003.

Sudan Endgame Izvestaj za Afriku br.65, 7. jul 2003.

ZAPADNA AFRIKA

Sierra Leone: Time for a New Military and Political Strategy, Izvestaj za Afriku br.28, 11. april 2001

Sierra Leone: Managing Uncertainty, Izvestaj o Africi br.35, 24. oktobar 2001.

Sierra Leone: Ripe For Elections? Brifing o oblasti Afrike, 19. decembar 2001.

Liberia: The Key to Ending Regional Instability, Izvestaj za Afriku br.43, 24. april 2002.

Sierra Leone After Elections: Politics as Usual? Izvestaj za Afriku br.49, 12. jul 2002.

Liberia: Unravelling, Brifing o oblasti Afrike, 19. avgust 2002.

Sierra Leone's Truth and Reconciliation Commission: A Fresh Start?, Brifing o oblasti Afrike, 20. decembar 2002.

Tackling Liberia: The Eye of the Regional Storm, Izvestaj za Afriku, 30. april 2003

ZIMBABVE

Zimbabwe: At the Crossroads, Izvestaj za Afriku br.22, 10. jul 2000.

Zimbabwe: Three Months after the Elections, Brifing o oblasti Afrike, 25. septembar 2000

Zimbabwe in Crisis: Finding a way Forward, Izvestaj za Afriku br.32, 13. jul 2001.

Zimbabwe: Time for International Action, Brifing o oblasti Afrike, 12. oktobar 2001.

Zimbabwe's Election: The Stakes for Southern Africa, Brifing o oblasti Afrike, 11. januar 2002.

All Bark and No Bite: The International Response to Zimbabwe's Crisis, Izvestaj za Afriku br.40, 25. januar 2002.

Zimbabwe at the Crossroads: Transition or Conflict? Izvestaj za Afriku br .41, 22. mart 2002.

Zimbabwe: What Next? Izvestaj za Afriku br. 47, 14. jun 2002.

Zimbabwe: The Politics of National Liberation and International Division, Izvestaj za Afriku br.52, 17. oktobar 2002.

Zimbabwe: Danger and Opportunity, Izvestaj za Afriku br.60, 10. mart 2003.

Decision Time in Zimbabwe Brifing o oblasti Afrike, 8. jul 2003.

AZIJA

AVGANISTAN/JUZNA AZIJA

Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development, Izvestaj za Aziju br.26, 27. novembar 2001.

Pakistan: The Dangers of Conventional Wisdom, Brifing o Pakistanu, 12. mart 2002.

Securing Afghanistan: The Need for More International Action, Brifing o Avganistanu, 15. mart 2002.

The Loya Jirga: One Small Step Forward? Brifing o Avganistanu i Pakistanu, 16. maj 2002.

Kashmir: Confrontation and Miscalculation, Izvestaj za Aziju br.35, 11. jul 2002.

Pakistan: Madrasas, Extremism and the Military, Izvestaj za Aziju br.36, 29. jul 2002.

The Afghan Transitional Administration: Prospects and Perils, Brifing o Avganistanu, 30. jul 2002.

Pakistan: Transition to Democracy?, Izvestaj za Aziju br.40, 3 oktobar 2002

Kashmir: The View From Srinagar, Izvestaj za Aziju br.41, 21. novembar 2002.

Afghanistan: Judicial Reform and Transitional Justice, Izvestaj za Aziju br.45, 28. januar 2003.

Afghanistan: Women and Reconstruction, Izvestaj za Aziju br.48, 14. mart 2003

Pakistan: The Mullahs and the Military, Izvestaj za Aziju br.49, 20 mart 2003.

Nepal Backgrounder: Ceasefire – Soft Landing or Strategic Pause?, Izvestaj za Aziju br.50, 10. april 2003.

Afghanistan's Flawed Constitutional Process. Izvestaj za Aziju br.56, 12. jun 2003.

Nepal: Obstacles to Peace Izvestaj za Aziju br.57, 17 jun 2003.

KAMBODZA

Cambodia: The Elusive Peace Dividend, Izvestaj za Aziju BR.8, 11. avgust 2000

CENTRALNA AZIJA

Central Asia: Crisis Conditions in Three States, Izvestaj za Aziju br.7, 7. avgust 2000 (dostupno i na ruskom jeziku)

Recent Violence in Central Asia: Causes and Consequences, Brifing o oblasti Centralne Azije, 18. oktobar 2000.

Islamist Mobilisation and Regional Security, Izvestaj za Aziju br.14, 1. mart 2001. (dostupno i na ruskom)

Incubators of Conflict: Central Asia's Localised Poverty and Social Unrest, Izvestaj za Aziju br.16, 8. jun 2001. (dostupno i na ruskom jeziku)

Central Asia: Fault Lines in the New Security Map, Izvestaj za Aziju br.20, 4. jul 2001. (dostupno i na ruskom jeziku)

Uzbekistan at Ten – Repression and Instability, Izvestaj za Aziju br.21, 21. avgust 2001. (dostupno i na ruskom jeziku)

Kyrgyzstan at Ten: Trouble in the "Island of Democracy", Izvestaj za Aziju br.22, 28. avgust 2001 (dostupno i na ruskom jeziku)

Central Asian Perspectives on the 11 Septembar and the Afghan Crisis, Brifing o oblasti Centarlnje Azije, 28. septembar 2001. (dostupno i na francuskom i ruskom jeziku)

Central Asia: Drugs and Conflict, Izvestaj za Aziju br.25, 26. novembar 2001. (dostupno i na ruskom)

Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development, Izvestaj za Aziju br.26, 27. novembar 2001. (dostupno i na ruskom)

Tajikistan: An Uncertain Peace, Izvestaj za Aziju br.30, 24. decembar 2001. (dostupno i na ruskom)

The IMU and the Hizb-ut-Tahrir: Implications of the Afghanistan Campaign, Brifing o Centralnoj Aziji, 30. januar 2002. (dostupno i na ruskom)

Central Asia: Border Disputes and Conflict Potential, Izvestaj za Aziju br.33, 4. april 2002.

Central Asia: Water and Conflict, Izvetaj za Aziju br.34, 30. maj 2002

Kyrgyzstan's Political Crisis: An Exit Strategy, Izvestaj za Aziju br.37, 20. avgust 2002

The OSCE in Central Asia: A New Strategy, Izvestaj za Aziju br.38, 11. septembar 2002.

Central Asia: The Politics of Police Reform, Izvestaj za Aziju br.42, 10. decembar 2002.

Cracks in the Marble: Turkmenistan's Failing Dictatorship, Izvestaj za Aziju br.44, 17. januar 2003.

Uzbekistan's Reform Program: Illusion or Reality?, Izvestaj za Aziju br.46, 18. februar 2003 .(dostupno i na ruskom)

Tajikistan: A Roadmap for Development, Izvestaj za Aziju br.51, 24. april 2003.

Central Asia: A Last Chance for Change, Brifing za Aziju, 29. april 2003.

Radical Islam in Central Asia: Responding to Hizb ut-Tahrir Izvestaj za Aziju br.58, 30. jun 2003.

Central Asia: Islam and the State Izvestaj za Aziju br.59, 10. jul 2003.

INDONEZIJA

Indonesia's Crisis: Chronic but not Acute, Izvestaj za Aziju br.6, 31. maj 2000

Indonesia's Maluku Crisis: The Issues, Brifing o Indoneziji, 19. jul 2000.

Indonesia: Keeping the Military Under Control, Izvestaj za Aziju br.9, 5. septembar 2000. (dostupno i na indone`anskom)

Aceh: Escalating Tension, Brifing o Indoneziji, 7. decembar 2000.

Indonesia: Overcoming Murder and Chaos in Maluku, Izvestaj za Aziju br.10, 19. decembar 2000.

Indonesia: Impunity Versus Accountability for Gross Human Rights Violations, Izvestaj za Aziju br.12, 2. februar 2001.

Indonesia: National Police Reform, Izvestaj za Aziju br.13, 20. februar 2001 (dostupno i na indonezanskom)

Indonesia's Presidential Crisis, Brifing o Indoneziji, 21. februar 2001.

Bad Debt: The Politics of Financial Reform in Indonesia, Izvestaj za Aziju br.15, 13. mart 2001.

Indonesia's Presidential Crisis: The Second Round, Brifing za Indoneziji, 21. maj 2001.

Aceh: Why Military Force Wo. mt Bring Lasting Peace, Izvestaj za Aziju br.17, 12. jun 2001 (dostupno i na indonezanskom)

Aceh: Can Autonomy Stem the Conflict? Izvestaj za Aziju br.18, 27. jun 2001.

Communal Violence in Indonesia: Lessons from Kalimantan, Izvestaj za Aziju br.19, 27. jun 2001
indonezanskom jeziku-U.S. Military Ties, Brifing o Indoneziji, 18 jul 2001.

The Megawati Presidency, Brifing o Indoneziji, 10. septembar 2001.

Indonesia: Ending Repression in Irian Jaya, Izvestaj za Aziju br.23, 20. septembar 2001.

Indonesia: Violence and Radical Muslims, Brifing o Indoneziji, 10. oktobar 2001.

Indonesia: Next Steps in Military Reform, Izvestaj za Aziju br.24, 11. oktobar 2001.

Indonesia: Natural Resources and Law Enforcement, Izvestaj za Aziju br.29, 20. decembar 2001. (dostupno i na indonezanskom jeziku)

Indonesia: The Search for Peace in Maluku, Izvestaj za Aziju br.31, 8. februar 2002.

Aceh: Slim Chance for Peace, Brifing o Indoneziji, 27. mart 2002.

Indonesia: The Implications of the Timor Trials, Brifing o Indoneziji, 8. maj 2002

Resuming U.S.-Indonesia Military Ties, Brifing o Indoneziji, 21. maj 2002.

Al-Qaeda in Southeast Asia: The case of the "Ngruki Network" in Indonesia, Brifing o Indoneziji, 8. avgust 2002

Indonesia: Resources And Conflict In Papua, Izvestaj za Aziju br.39, 13. septembar 2002.

Tensions on Flores: Local Symptoms of National Problems, Brifing o Indoneziji, 10.oktobar 2002

Impact of the Bali Bombings, Brifing o Indoneziji, 24. oktobar 2002.

Indonesia Backgrounder: How The Jemaah Islamiyah Terrorist Network Operates, Izvestaj

za Aziju br.43, 11. decembar 2002. (dostupno i na indonezanskom jeziku)

Aceh: A Fragile Peace, Izvestaj za Aziju br.47, 27. februar 2003. (dostupno i na indonezanskom jeziku)

Dividing Papua: How Not To Do It, Brifing o Aziji, 9. april 2003. (dostupno i na indonezanskom jeziku)

Aceh: Why The Military Option Still Won't Work Brifing o Indoneziji, 9. maj 2003. (dostupno i na indonezanskom jeziku)

MIJANMAR

Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime? Izvestaj za Aziju br.11, 21. decembar 2000.

Myanmar: The Role of Civil Society, Izvestaj za Aziju br.27, 6. decembar 2001.

Myanmar: The Military Regime's View of the World, Izvestaj za Aziju br.28, 7. decembar 2001.

Myanmar: The Politics of Humanitarian Aid, Izvestaj za Aziju br.32, 2. april 2002.

Myanmar: The HIV/AIDS Crisis, Brifing o Mijanmaru, 2. april 2002.

Myanmar: The Future of the Armed Forces, Brifing o oblasti Azije, 27. septembar 2002.

- (i) **Myanmar Backgrounder: Ethnic Minority Politics**, Izvestaj za Aziju br. 52, 7. maj 2003.

TAIWAN STRAIT

Taiwan Strait I: What's Left of 'One China'? Izvestaj za Aziju br.53, 6. jun 2003.

Taiwan Strait II: The Risk of War, Izvestaj za Aziju br.54, 6. jun 2003.

Taiwan Strait III: The Chance of Peace, Izvestaj za Aziju br.55, 6. jun 2003.

EVROPA

ALBANIJA

Albania: State of the Nation, Izvestaj za Balkan br.87, 1. mart 2000.

Albania's Local Elections, A test of Stability and Democracy, Brifing o oblasti Balkana, 25. avgust 2000.

Albania: The State of the Nation 2001, Izvestaj za Balkan br.111, 25. maj 2001.

Albania's Parliamentary Elections 2001, Brifing o oblasti Balkana, 23. avgust 2001.

Albania: State of the Nation 2003, Izvestaj za Balkan br.140, 11. mart 2003.

BOSNA

Denied Justice: Individuals Lost in a Legal Maze, Izvestaj za Balkan br.86, 23. februar 2000

European Vs. Bosnian Human Rights Standards, Handbook Overview, 14. april 2000

Reunifying Mostar: Opportunities for Progress, Izvestaj za Balkan br.90, 19. april 2000

Bosnia's Municipal Elections 2000: Winners and Losers, Izvestaj za Balkan br.91, 28. april 2000

Bosnia's Refugee Logjam Breaks: Is the International Community Ready? Izvestaj za Balkan br.95, 31. maj 2000

War Criminals in Bosnia's Republika Srpska, Izvestaj za Balkan br.103, 2. novembar 2000

Bosnia's Novembar Elections: Dayton Stumbles, Izvestaj za Balkan br.104, 18. decembar 2000

Turning Strife to Advantage: A Blueprint to Integrate the Croats in Bosnia and Herzegovina, Izvestaj za Balkan br.106, 15. mart 2001

No Early Exit: NATO's Continuing Challenge in Bosnia, Izvestaj za Balkan br.110, 22. maj 2001

Bosnia's Precarious Economy: Still Not Open For Business; Izvestaj za Balkan br.115, 7. avgust 2001 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

The Wages of Sin: Confronting Bosnia's Republika Srpska, Izvestaj za Balkan br.118, 8. oktobar 2001 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Bosnia: Reshaping the International Machinery, Izvestaj za Balkan br.121, 29. novembar 2001 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Courting Disaster: The Misrule of Law in Bosnia & Herzegovina, Izvestaj za Balkan br.127, 26. mart 2002 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Implementing Equality: The "Constituent Peoples" Decision in Bosnia & Herzegovina, Izvestaj za Balkan br.128, 16. april 2002 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Policing the Police in Bosnia: A Further Reform Agenda, Izvestaj za Balkan br.130, 10. maj 2002 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Bosnia's Alliance for (Smallish) Change, Izvestaj za Balkan br.132, 2.avgust 2002 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

The Continuing Challenge Of Refugee Return In Bosnia & Herzegovina, Izvestaj za Balkan br.137, 13.decembar 2002 (dostupno i na bosnjackom jeziku)

Bosnia's BRCKO: Getting In, Getting On And Getting Out, Izvestaj za Balkan br.144, 2.jun 2003

HRVATSKA

Facing Up to War Crimes, Brifing o oblasti Balkana, 16 Oktobar 2001

A Half-Hearted Welcome: Refugee Return to Croatia, Izvestaj za Balkan br.138, 13.decembar 2002 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

KOSOVO

Kosovo Albanians in Srpskom jeziku Prisons: Kosovo's Unfinished Business, Izvestaj za Balkan br.85, 26 .januar 2000

What Happened to the KLA? Izvestaj za Balkan br.88, 3 .mart 2000

Kosovo's Linchpin: Overcoming Division in Mitrovica, Izvestaj za Balkan br.96, 31.maj 2000

Reality Demands: Documenting Violations of International Humanitarian Law in Kosovo 1999, Izvestaj za Balkan, 27.jun 2000

Elections in Kosovo: Moving Toward Democracy? Izvestaj za Balkan br.97, 7.jul 2000

Kosovo Report Card, Izvestaj za Balkan br.100, 28.avgust 2000

Reaction in Kosovo to Kostunica's Victory, Brifing o oblasti Balkana, 10.oktobar 2000

Religion in Kosovo, Izvestaj za Balkan br.105, 31.januar 2001

Kosovo: Landmark Election, Izvestaj za Balkan br. 120, 21.novembar 2001 (dostupno i na)

Kosovo: A Strategy for Economic Development, Izvestaj za Balkan br.123, 19.decembar 2001 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

A Kosovo Roadmap: I. Addressing Final Status, Izvestaj za Balkan br.124, 28.februar 2002

(dostupno i na albanskom i srpsko-hrvatskom jeziku)

A Kosovo Roadmap: II. Internal Benchmarks, Izvestaj za Balkan br.125, 1.mart 2002 (dostupno i na albanskom i srpsko-hrvatskom jeziku)

UNMIK's Kosovo Albatross: Tackling Division in Mitrovica, Izvestaj za Balkan br.131, 3.jun 2002 (dostupno i na albanskom i srpsko-hrvatskom jeziku)

Finding the Balance: The Scales of Justice in Kosovo, Izvestaj za Balkan br.134, 12.septembar 2002

Return to Uncertainty: Kosovo's Internally Displaced and The Return Process, Izvestaj za Balkan br.139, 13.decembar 2002 (dostupno i na albanskom i srpsko-hrvatskom jeziku)

Kosovo's Ethnic Dilemma: The Need for a Civic Contract

ICG Izvestaj za Balkan br.143, 28.maj 2003 (dostupno i na srpsko-hrvatskom i albanskom jeziku)

MAKEDONIJA

Macedonia's Ethnic Albanians: Bridging the Gulf, Izvestaj za Balkan br.98, 2.avgust 2000

Macedonia Government Expects Setback in Local Elections, Brifing o oblasti Balkana, 4.septembar 2000

The Macedonian Question: Reform or Rebellion, Izvestaj za Balkan br.109, 5.april 2001

Macedonia: The Last Chance for Peace, Izvestaj za Balkan br.113, 20.jun 2001

Macedonia: Still Sliding, Brifing o oblasti Balkana, 27.jul 2001

Macedonia: War on Hold, Brifing o oblasti Balkana, 15.avgust 2001

Macedonia: Filling the Security Vacuum, Brifing o oblasti Balkana, 8.septembar 2001

Macedonia's Name: Why the Dispute Matters and How to Resolve It, Izvestaj za Balkan br.122, 10.decembar 2001 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags The Country Down, Izvestaj za Balkan br.133, 14.avgust 2002 (dostupno i na makedonskom jeziku)

Moving Macedonia Toward Self-Sufficiency: A New Security Approach for NATO and the EU,

Izvestaj za Balkan br.135, 15.novembar 2002
(dostupno i na makedonskom jeziku)

CRNA GORA

Montenegro: In the Shadow of the Volcano, Izvestaj za Balkan br.89, 21.mart 2000

Montenegro's Socialist People's Party: A Loyal Opposition? Izvestaj za Balkan br.92, 28.april 2000

Montenegro's Local Elections: Testing the National Temperature, Background Briefing, 26.maj 2000

Montenegro: Which way Next? Brifing o oblasti Balkana, 30.novembar 2000

Montenegro: Settling for Independence? Izvestaj za Balkan br.107, 28.mart 2001

Montenegro: Time to Decide, a Pre-Election Briefing, Brifing o oblasti Balkana, 18.april 2001

Montenegro: Resolving the Independence Deadlock, Izvestaj za Balkan br.114, 1.avgust 2001

Still Buying Time: Montenegro, Serbia and the European Union, Izvestaj za Balkan br.129, 7.maj 2002 (dostupno i na srpskom jeziku)

A Marriage of Inconvenience: Montenegro 2003, Izvestaj za Balkan br.142, 16.april 2003

SRBIJA

Serbia's Embattled Opposition, Izvestaj za Balkan br.94, 30.maj 2000

Serbia's Grain Trade: Milosevic's Hidden Cash Crop, Izvestaj za Balkan br.93, 5.jun 2000

Serbia: The Milosevic Regime on the Eve of the Septembar Elections, Izvestaj za Balkan br.99, 17.avgust 2000

Current Legal Status of the Republic of Yugoslavia (FRY) and of Serbia and Montenegro, Izvestaj za Balkan br.101, 19.septembar 2000

Yugoslavia's Presidential Election: The Srpskom jeziku People's Moment of Truth, Izvestaj za Balkan br.102, 19.septembar 2000

Sanctions against the Federal Republic of Yugoslavia, Brifing o oblasti Balkana, 10.oktobar 2000

Serbia on the Eve of the Decembar Elections, Brifing o oblasti Balkana, 20.decembar 2000

A Fair Exchange: Aid to Yugoslavia for Regional Stability, Izvestaj za Balkan br.112, 15.jun 2001

Peace in Presevo: Quick Fix or Long-Term Solution? Izvestaj za Balkan br.116, 10.avgust 2001

Serbia's Transition: Reforms Under Siege, Izvestaj za Balkan br.117, 21.septembar 2001 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

Belgrade's Lagging Reform: Cause for International Concern, Izvestaj za Balkan br.126, 7.mart 2002 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

Serbia: Military Intervention Threatens Democratic Reform, Brifing o oblasti Balkana, 28.mart 2002 (dostupno i na srpsko-hrvatskom jeziku)

Fighting To Control Yugoslavia's Military, Brifing o oblasti Balkana, 12.jul 2002

Arming Saddam: The Yugoslav Connection, Izvestaj za Balkan br.136, 3 .decembar 2002

Serbia After Djindjic, Izvestaj za Balkan br.141, 18.mart 2003

REGIONALNI IZVESTAJI

After Milosevic: A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace, Izvestaj za Balkan br.108, 26.april 2001

Milosevic in The Hague: What it Means for Yugoslavia and the Region, Brifing o oblasti Balkana, 6.jul 2001

Bin Laden and the Balkans: The Politics of Anti-Terrorism, Izvestaj za Balkan br.119, 9.novembar 2001

Thessaloniki and After I: The EU's Balkan Agenda Brifing o oblasti Evrope, 20.jun 2003.

Thessaloniki and After II: The EU and Bosnia Brifing o oblasti Evrope, 20.jun 2003.

Thessaloniki and After III: The EU, Serbia, Montenegro and Kosovo, Brifing o oblasti Evrope, 20.jun 2003

LATINSKA AMERIKA

Colombia's Elusive Quest for Peace, Izvestaj za Latinsku Ameriku br.1, 26 .mart 2002 (dostupno i na spanskom jeziku)

The 10 Mart 2002 Parliamentary Elections in Colombia, Brifing za oblast Latinske Amerike, 17.april 2002 (dostupno i na spanskom jeziku)

The Stakes in the Presidential Election in Colombia, Brifing za oblast Latinske Amerike, 22.maj 2002 (dostupno i na spanskom jeziku)

Colombia: The Prospects for Peace with the ELN, Izvestaj za Latinsku Ameriku br.2, 4.oktobar 2002 (dostupno i na spanskom jeziku)

Colombia: Will Uribe's Honeymoon Last?, Brifing za oblast Latinske Amerike, 19.decembar 2002 (dostupno i na spanskom jeziku)

Colombia and its Neighbours: The Tentacles of Instability, Izvestaj za Latinsku Ameriku br.3, 8.april 2003 (dostupno i na spanskom i portugalskom jeziku)

Colombia's Humanitarian Crisis Izvestaj za Latinsku Ameriku br.4, 9.jul 2003

BLISKI ISTOK i SEVERNA AFRIKA

A Time to Lead: The International Community and the Israeli-Palestinian Conflict, Izvestaj za Bliski Istok br.1, 10.april 2002

Middle East Endgame I: Getting to a Comprehensive Arab-Israeli Peace Settlement, Izvestaj za Bliski Istok br.2, 16.jul 2002

Middle East Endgame II: How a Comprehensive Israeli-Palestinian Settlement Would Look, Izvestaj za Bliski Istok br.3; 16.jul 2002

Middle East Endgame III: Israel, Syria and Lebanon – How Comprehensive Peace Settlements Would Look, Izvestaj za Bliski Istok br.4, 16.jul 2002

Iran: The Struggle for the Revolution's Soul, Izvestaj za Bliski Istok br.5, 5.avgust 2002

Yemen: Coping with Terrorism and Violence in a Fragile State, Izvestaj za Bliski Istok br.8, 8.januar 2003

Yemen: Indigenous Violence and International Terror in a Fragile State, Izvestaj za Bliski Istok br.8, 8.januar 2003

Radical Islam In Iraqi Kurdistan: The Mouse That Roared?, Brifing o oblasti Bliskog Istoka, 7.februar 2003

Red Alert In Jordan: Recurrent Unrest In Maan, Brifing o oblasti Bliskog Istoka, 19.februar 2003

Iraq Policy Briefing: Is There An Alternative To War?, Izvestaj za Bliski Istok br.9, 24.februar 2003

War In Iraq: What's Next For The Kurds? Izvestaj za Bliski Istok br.10, 19.mart 2003

War In Iraq: Political Challenges After The Conflict, Izvestaj za Bliski Istok br.11, 25.mart 2003

War In Iraq: Managing Humanitarian Relief, Izvestaj za Bliski Istok br.12, 27.mart 2003

Islamic Social Welfare Activism In The Occupied Palestinian Territories: A Legitimate Target?, Izvestaj za Bliski Istok br.13, 2.april 2003

A Middle East Roadmap To Where?, Izvestaj za Bliski Istok br.14, 2.maj 2003

Baghdad: A Race Against the Clock. Brifing o oblasti Bliskog Istoka, 11.jun 2003

ALZIR*

Diminishing Returns: Algeria's 2002 Legislative Elections, Brifing o oblasti Bliskog Istoka, 24 Jun 2002

Algeria: Unrest and Impasse in Kabylia

ICG Middle East/North Izvestaj za Afriku br.15, 10 Jun 2003 (dostupno i na francuskom jeziku)

TEMATSKI IZVESTAJI

HIV/AIDS

HIV/AIDS as a Security Issue, Tematski Izvestaj br.1, 19.jun 2001

Myanmar: The HIV/AIDS Crisis, Brifing za oblast Mijanmara, 2 .april 2002

EU

The European Humanitarian Aid Office (ECHO): Crisis Response in the Grey Lane, tematski brifing, 26.jun 2001

EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, Tematski Izvestaj br.2, 26.jun 2001

---

* Alzirski projekat prebacen je iz Programa za Afriku na Program za Bliski istok i Severnu Afriku u januaru 2002.

EU Crisis Response Capabilities: An Update,
Tematski brifing, 29.april 2002

DODATAK D

CLANOVI UPRAVNOG ODBORA MEDJUNARODNE KRIZNE GRUPE

Martti Ahtisaari, predsedavajući

Bivsi predsednik Finske

Maria Livanos Cattau, potpredsedavajući

Generalni sekretar, Medjunarodna privredna komora

Stephen Solarz, potpredsedavajući

Bivsi kongresmen SAD

Gareth Evans, predsednik

Bivsi ministar inostranih poslova Australije

S. Daniel Abraham, predsedavajući,

Centar za mir i ekonomsku saradnju na Bliskom Istoku

Morton Abramowitz

Bivsi pomocnik drzavnog sekretara SAD; Bivsi ambasador SAD u Turskoj

Kenneth Adelman

Bivsi ambasador SAD i direktor Agencije za kontrolu naoruzanja i razoruzanja

Richard Allen

Bivsi savetnik za nacionalnu bezbednost predsednika SAD.

Saud Nasir Al-Sabah

Bivsi ambasador Kuvajta u Velikoj Britaniji i SAD; Bivsi Ministar za informisanje i naftu

Louise Arbour

Sudija Vrhovnog suda, Kanada; Bivsi glavni tuzilac Medjunarodnog krivicnog suda za bivsu Jugoslaviju

Oscar Arias Sanchez

Bivsi predsednik Kostarike, dobitnik Nobelove nagrade za mir 1987.

Ersin Arioglu

Predsedavajući, Yapi Merkezi Group, Turska

Emma Bonino

Clan Evropskog Parlamenta; Bivsi evropski komesar

Zbigniew Brzezinski

Bivsi savetnik za nacionalnu bezbednost predsednika SAD

Cheryl Carolus

Bivsi Visoki komesar Juzne Afrike u Velikoj Britaniji; Bivsi generalni sekretar ANC

Jorge G. Castañeda

Bivsi ministar inostranih poslova, Meksiko

Victor Chu

Predsedavajući, First Eastern Investment Group, Hong Kong

Wesley Clark

Bivsi Vrhovni komadant NATO snaga za Evropu

Uffe Ellemann-Jensen

Bivsi ministar inostranih poslova, Danska

Ruth Dreifuss

Bivsi predsednik, Svajcarska

Mark Eyskens

Bivsi premijer Belgije

Marika Fahlen

Bivsi ambasador Svedske za humanitarna pitanja; Direktor za socijalnu mobilizaciju i stratesko informisanje, UNAIDS

Yoichi Funabashi

Glavni diplomatski dopisnik i kolumnista, The Asahi Shimbun, Japan

Bronislaw Geremek

Bivsi ministar inostranih poslova, Poljska

I.K.Gujral

Bivsi premijer Indije

Carla Hills

Bivsi Sekretar za stambena pitanja SAD; Bivsa predstavница SAD za trgovinu

Asma Jahangir

Specijalni izvetac UN-a za vansudska, skracena i arbitrazna izvrsenja,, Bivsi predsedavajući komisije za ljudska prava u Pakistanu

Ellen Johnson Sirleaf

Visi savetnik, Modern Africa Fund Managers; Bivsi ministar finansija Liberije i direktor regionalne kancelarije UNDP za Afriku

Mikhail Khodorkovsky

Predsedavajusi i generalni direktor, YUKOS Oil Company, Rusija

Wim Kok

Bivsi premijer, Holandija

Elliott F. Kulick

Predsedavajusi, Pegasus International, SAD.

Joanne Leedom-Ackerman

Knjizevnica i novinarka, SAD

Todung Mulya Lubis

Advokat za pitanja ljudskih prava i pisac, Indonezija

Barbara McDougall

Bivsi drzavni sekretar za vanjska pitanja, Kanada

Mo Mowlam

Bivsi drzavni sekretar Velike Britanije za Severnu Irsku

Ayo Obe

Predsednik, Organizacija za gradjanske slobode, Nigerija

Christine Ockrent

Novinar i pisac, Francuska

Friedbert Pflüger

Portparol za pitanja inostranih poslova CDU/CSU Parlamentarne grupe nemackog Bundestaga

Surin Pitsuwan

Bivsi ministar inostranih poslova, Tajland

Itamar Rabinovich

Predsednik Univerziteta u Tel Avivu. Bivsi ambasador Izraela u SAD i glavni pregovarac u razgovorima sa Sirijom

Fidel V. Ramos

Bivsi predsednik Filipina

Mohamed Sahnoun

Specijalni savetnik Generalnog sekretara UN za pitanja Afrike

Salim A. Salim

Bivsi premijer Tanzanije; Bivsi generalni sekretar Organizacije za aficko jedinstvo

Douglas Schoen

Suosnivac Penn, Schoen & Berland Associates, SAD

William Shawcross

Novinar i pisac, Velika Britanija

George Soros

Predsedavajuci, Institut za otvoreno drustvo

Eduardo Stein

Bivsi ministar inostranih poslova, Gvatemala

Pär Stenbäck

Bivsi ministar inostranih poslova, Finska

Thorvald Stoltenberg

Bivsi ministar inostranih poslova, Norveška

William O. Taylor

Pocasni predsedavajuci, The Boston Globe, SAD

Ed van Thijn

Bivsi ministar unutrašnjih poslova Holandije; Bivsi gradonacelnik Amsterdama

Simone Veil

Bivsi Predsednik Evropskog Parlamenta, Bivsi ministar zdravstva, Francuska

Shirley Williams

Bivsi drzavni sekretar za obrazovanje i nauku; Clan Gornjeg doma, Velika Britanija

Jaushieh Joseph Wu

Zamenik generalnog sekretara predsednika, Tajvan

Grigory Yavlinsky

Predsednik Yabloko Partije i njenog kluba u Dumi, Rusija

Uta Zapf

Predsedavajuci Podkomisije nemackog Bundestaga za razoruzanje, kontrolu naoruzanja i produkcije